

Jf
3368

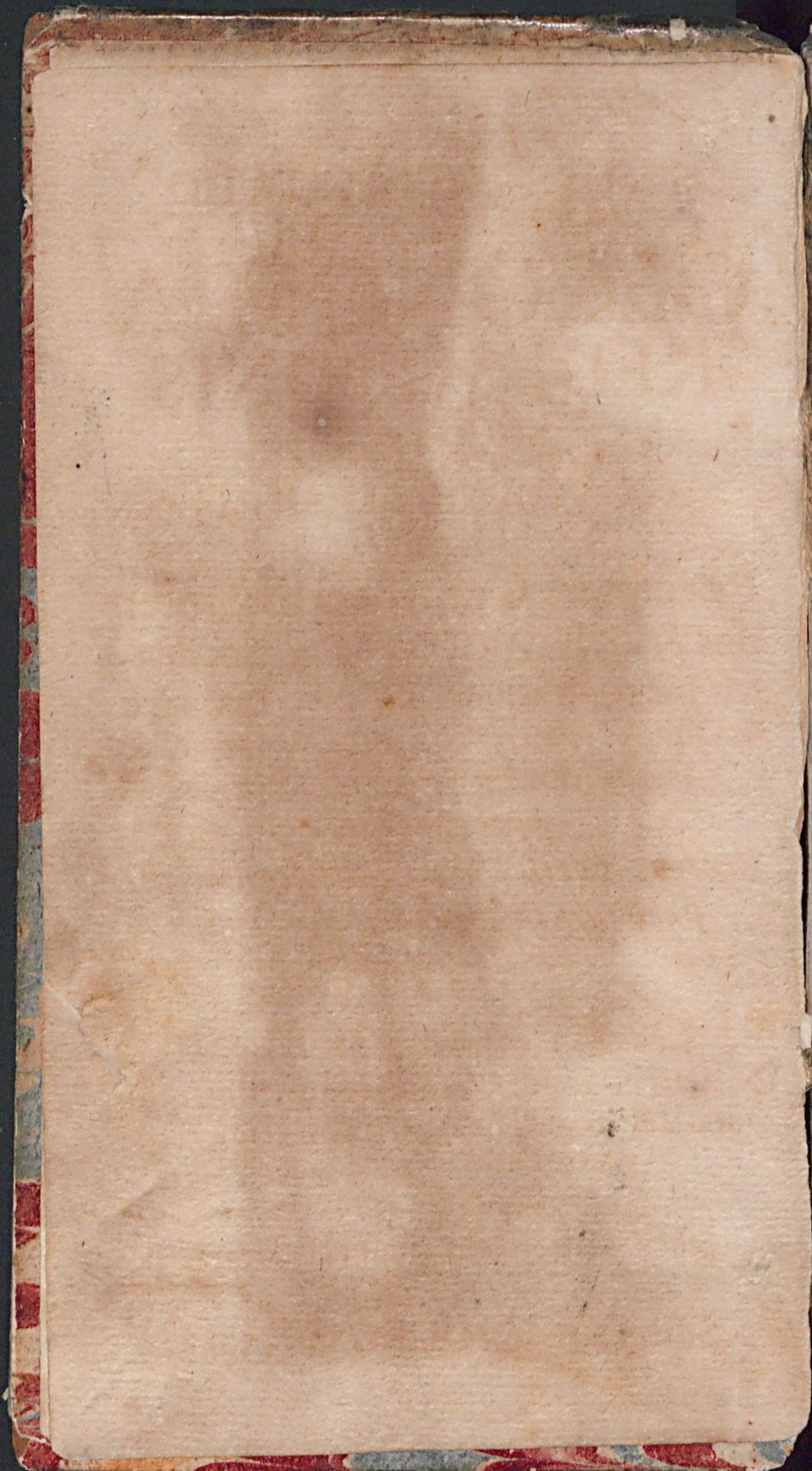

M. 23. 128

12, 3.

29

I. N. J.
SUMMARIÆ DISSERTATIO
De
OECONOMIA
REDEMPTIONIS
NOSTRÆ

PER CHRISTUM PARTÆ,

Ubi

Præcipuæ Controversiæ inter
nos & UNITARIOS [vulgò Socinia-
nos] circa peccatum Originale, Personam
& Officia Christi, Causam mortis ejus, &
satisfactionem strictim & dilucidè
pertractantur,

*Sententia orthodoxa solidis argumentis
stabilitur, Unitariorum verò opinio
candidè refutatur*

per

PAU. MICHAELEM RHEGENIUM,
N.A. Claudiopol. Transylvanor. olim qui-
dem Unitariorum Religioni, nunc verò Evan-
gelico-Lutheranæ addictum.

Eph. IV, 15.

Veritatem sectemur cum charitate.

LIPSIÆ,

Sumtibus IOH. GROSSII, 1688.

SERENISS. AC POTENTISS.
ELECT. SAX.

PROTO-SYNEDRII DRES-
DENSIS

PRÆSIDI

EMINENTISSIMO,

Domino meo Gratiofo,

cæterisq;

CONSILIARIIS

&

ASSESSORIBUS

ejusdem,

VIRIS

*Summè Reverendis, Magnifi-
cis, atq; Amplissimis,*

Dominis, Patronis ac Pro-
motoribus meis devotâ observan-
tiâ æternùm æstumatissimis,
colendisimis,

*Gratiam & Pacem, cum accremento di-
vine benedictionis, tum hujus, tum
maximè futura vitæ!*

Vir Eminentissime,
Domine Gratosissime.

Viri Magnifici, Summè Reve-
rendi, atq; Amplissimi,

Domini, Patroni, ac Promo-
tores Venerandi,

ANxiâ diu mecum deli-
beratione agitavi, Vi-
ri Eminentis. Magn.

Ampl. utrum mihi ci-
tra audaciæ notam fas esset,
coram tantis Viris compare-
re, hocque levidense charta-
ceum munusculum, tanquam
grati mei animi tesseram, ad
pedes **VESTROS** humilimè
de-

DEDICATIO.

deponere ; sed vicit cunctationem, gratitudo, pudorem, Nominis VESTRI veneratio, quæ fluctuantis animi assensum tandem in eam partem flexit, quâ bonorum omnium vota conspiranti suffragatione diriguntur. Et licet munusculi vilitas me percellat, gnarus tamen thusculula quoque sacra fieri Diis, imò & mola falsa benè litare eum, cui thura desunt, hinc non dubito, hoc qualecunq; de schedis meis, VESTRUM facere. VOBIS illud dare, dicare, ac dedicare; quippe cum hoc ipsum jure ipso VESTRUM sit, solo enim super-

a 3

stru-

DEDICATIO.

structum ædificium soli ipsius domino cedit. Et quemadmodū olim agricolæ solebant primitias frugum Diis agrorum consecrare, ita ego omnia mea quantulacunque sunt, DEO O. M. accepta referens, ipsum in Vobis honorare debui, per quos ipse dedit oportunitatem, eam agnoscere veritatem, circa Dei & Salvatoris nostri JESU CHRISTI cultū, circa quem, si quos habui, retinuissem errores, error penè fuisset omnis reliqua mea scientia. Per VOS liberale hoc otium in florentissima VESTRA Academia obtigit, VOS ex impro-

pro-

DEDICATIO.

promerita Munificentia satis
honorifico subsidio curtam
domi meæ supellectilem au-
xistis. VOS denique singu-
larem gratiam, ut aliis certis
argumentis, ita spontaneo
propensi favoris studio, &
manifestâ voluntatis inclina-
tione, satis testatam fecistis,
pro qua gratiosa promptitu-
dine supplicem & constan-
tem in VOBIS colendis, &
perpetuâ devotæ mentis vo-
luntatem, cum assidua publi-
cæ privatæque prosperitatis
apprecatione, refero. Sed
debui has quoq; ingenii mei
primitias VOBIS, qui hæc a-
gricolationis nostræ novalia
a4 jure

DEDICATIO.

jure meritoq; VOBIS vindicatis, consecrare; hâc lege ut vestro gaudeant patrociniò. Nec vile à VOBIS haberi scio, quod doctrinam cœlestem, quâ nihil est excelsius neque Vobis pretiosius, licet crasso pennicillo, delinçat. Ego saltem nihil aliud, in præfens quod offerrem, habui, & licet haberem, nihil tamen Vobis dignum, Vestrisque in mèmeritis dari poterant, ex quo enim in Vestram concessi clientelam, summo certè beneficio me mactum voluistis, quod obligatoriâ hâc tabulâ ex animo testari debui. Et quantum aliàs Vobis, Viri
Emi-

DEDICATIO.

Eminentiss. Magnif. Rever.
Amp. debeam, reticere malo,
utpote quod animo altè insi-
dens, non tam obiter est ef-
fundendum, quàm observan-
tiâ atque veneratione æternâ
agnoscendum.

Cæterùm VOS, Patroni
gratiosissimi, rogo, ut porrò
gratiam mihi Vestram tribu-
atis, & mea studia, si mere-
buntur, Vestro favore beni-
gnè juvetis, promoveatis.
Nunc autem hoc dicatum *Il-
lustr. Nomini Vestro* donario-
lum libenter accipite, non in-
dignati humilem è Sacris Mu-
sarum hederam, inter Curia-
les summi honoris lauros ser-
pere.

DEDICATIO.

pere. Et licet exiguum, spero tamen à Gratia Vestra, & animo meo satis accepturum ponderis. Interim DEUS OPTIMUS MAXIMUS Vos pro publica salute invigilantes diu Felices superesse sinat, & omni benedictionum divinarum genere affatim cumulatos sospitet, meque, si ita è re Vestra & mea sit, in clementissimi Vestri patrocini & favoris ulnis consenescere faciat

*Vestrarum Emin. Magn.
Rev. Amp. Dominationum*

Dabam Lipsiæ A. D.
M. DC. LXXXVIII.
die 4. Aug. styl. vet.

subjectissimus Cultor

PAULUS MICHAEL RHEGENIUS,
N. Claud. Transyl.
BENE-

BENEVOLO LECTORI
Salutem!

Scripto hoc, LECTOR A-
MICE, quod vides, res re-
verà haud exigui momen-
ti proponuntur, quæ si rectò
percipias animò, ad rem altius
indagandam ansam atque oc-
casionem præbere possunt. In-
ter innumera enim omnipo-
tentis DEI, & JESU CHRI-
STI Salvatoris nostri, in Ge-
nus humanum propensissima
pignora nullum extare mihi

AD LECTOREM.

videtur, in quo eminentiùs at-
que illustriùs singularis Sum-
mi Numinis charitas, & dul-
cissimi Domini JESU erga
nos affectus apparuerit, quam
est sancti & pretiosi sanguinis
ab agno illo intaminato & ir-
reprehensò, nostræ salutis cu-
pientissimo, uberrimè profusi
impendium. Sed nullum
etiam inter alia divinissima
religionis Christianæ arcana,
naturæ ac rationi profundius
abditum, ac proinde densiori-
bus opinionum nubibus invo-
lutum, quam mortis tam cru-
tæ ab unigena, qui est in sinu
Patris, sponte ob peccata no-
stra appetitæ mysterium. Et
quo-

AD LECTOREM.

quoniam quàm maximè à natura & ratione quasi abhorret, vitam suam querere & reperire in alterius morte, divitias in alterius paupertate, justitiam in alterius condemnatione; hinc factum est, ut non paucos, quin etiam alios ab eruditione commendatissimos, hæc sententia experiretur adversarios, qui se eidem totis ingenii viribus opponerent, summoq; rationis acumine oppugnarent. Agmen hic ducunt nostro seculo Coetus Unitariorum olim quidem in Polonia & Magno Ducatu Lituania, nunc autem in Transylvania florentis an-

AD LECTOREM.

tistites & Doctores. Illius
quidem Celebriores fuere,
Faustus Socinus, Senensis Ita-
lus, natus 1539. 15. Decembr.
Johannes Volkelius, Grim-
mensis Misnicus, Valentinus
Smalzius, Gothâ-Thuringus,
Johannes Crellius, Francus,
Norinbergensium alumnus,
natus 1590. 26. Julii. Jonas
Slichtingius, Nobilis Polonus,
nec non alii complures. Hu-
jus autem, nimirum Transyl-
vaniae, fuerunt olim Franci-
scus Davidis, Johannes Som-
merus, Pirnensis Misnicus,
Rector Claud. Georgius Enje-
dinus, Superint. Claud. Cele-
berrimi Dalnakides, Benedi-
ctus

AD LECTOREM.

Etus Arkosi, Rect. Claud. Va-
lentinus Baumgardus, Memel-
lâ-Borussus, Superint. Claud.
Joachimus Stegmannus, qui
per ἀγάπη. Magnus Amicus ho-
nesti vocari amabat, Pastor
Primarius Coetus Sax. Claud.
Et ante quinquennium defun-
ctus, zelo Et devotione admi-
rabiliter flagrans Rever. Vir
Balthasar Kontz, Nob. Episco-
pus Claud. Et quod unum in-
star omnium ob admirabilem
Eruditionem memorem vivit
Vir Rever. Daniel M. Szent
Ivani, Nob. Plebanus simul Et
Episcopus, quondam Præce-
ptor meus suavissimus, Pro-
motor summè Venerandus, cu-
jus

AD LECTOREM.

ius varii extant excellentis-
simi sui ingenii fœtus. Taceo
Præclar. dum viveret Petrum
Razmannum, Fautorem me-
um. Eloquentissimum Pau-
lum Bedeo Ministr. etiam
Præceptorem meum suavissi-
mum. Andream Fövedecsi-
um, hodiè Rector. Gymnas. &
Ministr. Cœtus Saxo-Claud.
Johann. Schirmerum, Mich.
Almasium, meos ab incuna-
bulis ferè Præceptores nun-
quam sine grati animi recor-
datione colendos. Me autem,
quem Ecclesia Unit. à teneris
in spem suam benigna fovit,
sinuq; complexa materno, ad
hanc ætatem eduxit, & tan-
dem

AD LECTOREM.

dem majoris experientiae causa in exteras oras amandavit; Tandem singularis DEI cura de reditu cogitantem monuit, ignorare me adhuc aliquid, atque illud tanti momenti, ut ejus ignorantiam agnovisse nulli non praestaret scientia. Hocq; erat purior & verior DEI & Christi cultus, & sanior de hoc opere Redemptionis sententia. Et quia omnibus, quibus salus sua est cordi, rerum cultum divinum spectantium scientia serio est inquirenda, mearum quoque partium esse duxi, deposito omni affectu ac praedicio, rationem captivans sub
ob-

AD LECTOREM.

obsequium fidei, aliquantulum diligentius sacris operam navare; Hunc in finem Dresdam mihi variis de causis eligendam esse duxi. Ubi etiam eam mihi indolem, comparare studui, ut & DEUS non posset non offerre veritatis suae secretum, & vel ipse oblatam non recipere. Et licet in exordio tenuis solum, strictura lucis hujus veritatis oculis sese ingereret meis, cavi tamen sodalo, ne eam spernerem, sed quamvis obscurius lucentem tamdiu sequerer, donec tandem dies illucesceret. Ubi tandem clarum solis jubar omnes ex animo

mo

AD LECTOREM.

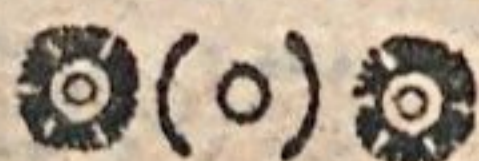
mo nostro depulit tenebras
Sed quid? an hîc subsistendum
erat? minimè gentium, testari
oportebat de hâc luce. Hoc er-
gò specimen, quod ex ingenii
mei tenuitate in conspectum
Vestrum prodit, ingenuè id
prestabit. Quare, Candide
Lector, proba hæc omnia, ut
monet Apostolus 1. Thess. V, 21.
Et considera in timore Domi-
ni, abjectis præjudiciis, unius
veritatis amore flagrans, bo-
numq; quod tibi conscientia
monstraverit, tene in pace Et
charitate. Deus enim chari-
tas est, 1. Job. IV, 8. Et ad cha-
ritatem vocati sumus, quin
Et secundùm charitatem ali-
quan-

AD LECTOREM.

quando judicabimur non secundum scientiam, quæ sine charitate nihil valet, 1. Cor. XIII, 2. Deus autem & Pater Domini nostri Jesu Christi, misereatur omnium proborum hominum, qui adhuc hærent in tenebris ignorantia, in primis dilectissimorum Fratrum Unitariorum, oculosq; eorum illuminet splendore sanctissimæ veritatis ac agnitionis suæ, ad suam & dilectissimi Filii sui JESU gloriam. Vale in Domino & fave.

Pau. Mich. Rhegenius.

Ad

CL. sibiq; charissimum
DN. RHEGENIUM,
doctissimi tractatus hujusce Theo-
logici Autorem.

CHRISTUS, Homo-Deus, & pro nobis
ultima passus,
Salvifici centrum est dogmatis atque
scopus,

Quicquid Photini blateret novus assecla
contra,
Regula cui Ratio, haud Littera sancta
DEI est.

Hæc doctus meliora, doces nunc ipse,
RHEGENI,

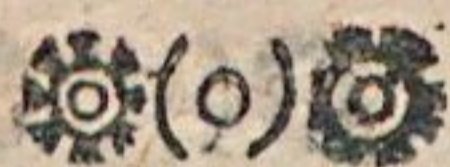
Delicium Eusebies, delictumq; meum,
In Scripto, ingenii magnum quod prodit
acumen,

Et lautâ dignum Te statione probat.
Maçte novo hoc ausu, meliori ex pulvere
Phœnix,

Convertite & Socios, sic renovate, tuos!

†

En!

*En! Meritum cuius tam fortiter asseris,
Is Te*

Soter nec vult, nec deseruisse potest.

*benè-ominabundus scribeb.
in Paulina*

L. JOACHIMUS FELLERUS, P. P.
Acad. Bibliothecar. ejusq;
h. t. tertium RECTOR.

Ad

**Eruditæ Dissertationis
de**

**Oeconomia Redemptionis
nostræ per CHRISTUM
partæ**

**AUTOREM
doctissimum.**

I*nfausti quondam sectatus dogmata
Fausti,
Quæ fidei nostræ damna dedisse vo-
lunt:*

*Nunc meliora vides vivo solamine plena,
Quæ tibi propinat pagina sancta DEI.
Atque,*

*Atque, sua tantum nixi ratione salutem,
Qui Christi ex merito posse venire ne-
gant,*

*Hos docte scripto hoc toto solideque re-
fellis,*

*Ut mentis pateant interiora tua.
Maacte hoc proposito! namque hac doctri-
na Salutis*

Amplius esse potest OECONOMIA tua.

Gratulabundus scribebam cum
prolixo omnigenæ prospe-
ritatis voto

Johannes Olearius, D. &
P.P. Facult. Theol. h. t. De-
canus.

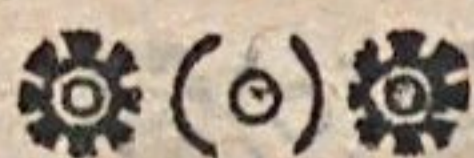
REGENIUS, REGENITUS.

Multâsse nomen nemo Te sine re pu-
tet;

Socius enim Socii minùs Fausti diu
Postquam fuisti, Filius nunc es Dei,
REGENITUS ecce! Spiritu REGENIUS.

Gratulabundus ex animo f.

D. Val. Alberti, P. P. &
Consistorialis.

PAUCIS, quæis laqueis mens irretita
Socini,

Accessus felix ad sacra nostra datur:
Quæq; DEI soboles miseris vadimonia
terris

Præstitit, heu! nimis hac temnere
turba solet!

Haud mens ista tibi, mea cura, renate
REGENI,

Et mensæ & mentis portio chara mea:
Non spernis tractum, quo gnati ad mu-
nera duxit

Per flamen sacrum cælicus ille Pater.
Hinc radios etiam per cæca pericula
noctis

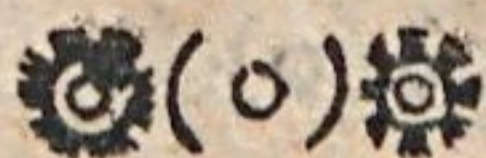
Fratribus æthereâ pandere gestis ope:
Maçte animo, crescas, vitâq; & honore
superstes

Instilles Christum promptus ubique,
precor!

Lmq; f.

Augustus Pfeiffer;
D.P.P.

Dum

Dum maximum, quod præstitit
mortalibus

DEI ac Mariæ Filius castissimæ,
Benefactum, acuta mente scriptoq;
asseris

Pererudito, mi RHEGENI; vin-
dicas

Nostræ salutis CHRISTI IESU
gloriam,

Verumque pariter Christianum
Te probas,

Verbo DEI qui nitier mavult sui,
Cerebrina quàm Socinianæ dog-
mata

Sequi cohortis. Hanc fidem in Te
roboret

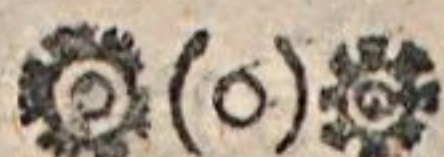
Quæ cuncta pollet, Trinitas, magis
ac magis,

Et roboratum in regna cœli olim
evehat!

L. A. Rechenberg,
P.P.

† 3

Ad

*AD sanctam Converse fidem sacra
illa tueris.*

*Dogmata, quæis animum scis fa-
turare tuum.*

*Gratulor, Et fidei precor, indubitata
reportes*

*Premia, sic illic, hicq; beatus e-
ris.*

Brevi hoc versu, affectu tamen
prolixo adplaudebit Cla-
rissimo Editori, Fautori
& Amico suo honoratiss-
simo,

Gottlob Frideric. Selig-
mann/S. Theol. Lic. & ad D.
Nicol. Ecclesiast. & Colle-
giat.

Nulper aperta tibi est nostræ
Oeconomia salutis,
Hanc animo & calamo Te bene
nosse probas.

Con-

Conversus quia jam dum verfas ve-
ra, Socini

Insimul invertis dogmata falsa
manu.

Te vicit Christus, reprobum Tu
vicis in ipso.

Et victus simul & victor honore
pari es.

Strenua nunc quare & pietas tua,
gaudia cœlo,

Et tua docta piis litera reddit
humi.

Paucis hisce

*Clarissimo Dissertationis hujus
Auctori,*

*Fautori suo atque Amico
animitus dilecto,*

*egregium pietatis simul ac eru-
ditionis specimen*

gratulari

votuit, debuit

M. Johannes Günther/

SS.Th.Bacc.Fac.Phil.Assess.

& Conc.Sabbath, ad D. Nic.

† 4

Infauſtè

INfausti quondam imbiberas infau-
sta Socini

Dogmata, Tartareæ noctis oborta
satu.

Dogmata Doctorum variis intexta
labore

Commentis, variis ficta reficta
dolis.

Hinc oculos claudens divini ad lu-
mina verbi,

Nostræ osor sanæ religionis eras.

Ast postquam circum mentem, quæ
mira Jehovæ

Gratia, lux fulsit, lux operata
fuit.

Doctrinæ CHRISTI sanæ conscribere
summam

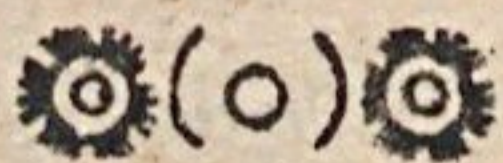
Cœpisti, sanæ religionis opus.

Perspiciuâ sacra sensa DEI, secus at-
que Socini

Tradiderant socii, quod ratione
docet.

Nempe

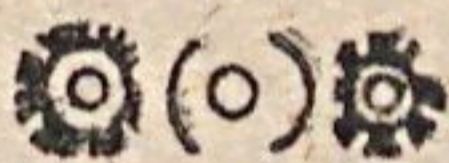
*Nempe animæ morbum & Medicum
benè nosse salutis
Cardo est, ex sanctis tradis u-
trumque libris.*

*Peccati sordes æternâ morte pian-
das,
Christum divinâ carne luisse do-
ces.*

*Macte igitur, studioq; Tuo fac plu-
ra sequantur,
Sanctæ hujus fidei post monumen-
ta Tua.*

Ita Clariss. DN. AUTORI, Amico
suo honoratissimo, de feliciter
agnitâ veritate Evangelicâ, e-
jusdemq; eruditô scriptô An-
ti-Socinianô factâ confesio-
ne, ex animo gratulatus, læ-
tabundus applaudebat

**M. Joh. Heinr. Wolff/
SS. Theol. Baccal.**

100

Recepte für die ...

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

101

CORRIGENDA.

In præfatione ad Lectorem fac. 8. pro
sodalo lege sedulo. Pag. 120. pro
eundem, lege idem. Reliqua, quæ
festinantis lectoris oculis non oc-
currerunt, benevoli Lectoris in-
dustriae & humanitati emendan-
da commendamus.

ERRATA

In primo libro de ...
...
...
...
...
...
...

JO. BENEDICTUS
CARPZOV,

SS. Theol. Doctor, ejusdem-
que Prof. Publ. & Pastor in Acade-
miâ & Ecclesiâ Lipsiensi,

S. P. D.

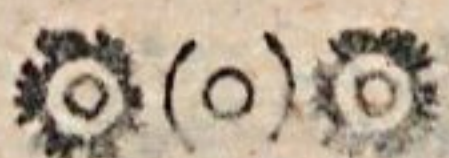
PAULO (quondam Mi-
chaëli) RHEGENIO,

γνωσίῳ τέχνῳ ἐν πίστῳ.

QVò ego te timidius in
Ecclesiæ gremium re-
cepi, Rhegeni optime, cùm
*
extra

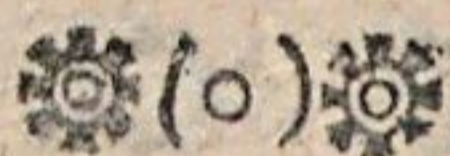
extra Ecclesiam natus atque
à puero Socinianorum, sectæ
omnium quas sol videt pesti-
lentissimæ, veneno infectus
Claudiopoli è Transylvania,
quæ nidus est istorum homi-
num, posito in Electorali no-
strâ Dresda conversionis ty-
rocinio, ad nos accederes;
eò te nunc impensius amo,
postquam ardorem mentis
tuæ ad cognoscendam veri-
tatem divinitus revelatam,
& sacrarum non minus lite-
rarum, quàm feriæ pietatis
studia tua propius introspexi.
Accedit hoc specimen, quod
in præsentia primùm post
conversionem edis, non eru-
ditio-

ditionis modò, quam in eo
probas haud proletariam,
sed & sinceritatis ac omninò
tale, quale decebat hominem
liberaliter eruditum, qui re-
ligionem ex orco revocatam,
horrendam, blasphemam,
ipsorumqve Judæorum &
Mahomedanorum perfidi-
diâ deteriore, cui inde ab
incunabulis addictus fue-
rat, divinâ illuminatus gra-
tiâ renunciaffet. Nam in i-
psam Socinianorum acro-
polin invadis, & Oecono-
miam redemptionis nostræ
per CHRISTUM factæ so-
lidis argumentis demonstras,
atqve detestabiles execran-

*2

dos-

dosque errores de peccato
originali, de persona & of-
ficio Christi, de causâ mor-
tis ejus, de satisfactione &
merito, non retegis tantum,
quod nemo te, qui illos cum
lacte nutricis sumseras, præ-
stare poterat feliciter, ve-
rum etiam salubriora edo-
ctus rejicis, confutas, da-
mnas, totumque adeo Pal-
ladium eorum subruis. Di-
gnus profecto labor, qui plu-
rimis theologiæ Cultoribus
in primis commendetur. E-
quidem lectori tuo admirati-
onem forte movebit, cum tot
elogiis abs te ornari docto-
res olim tuos conspiciet, cum

te

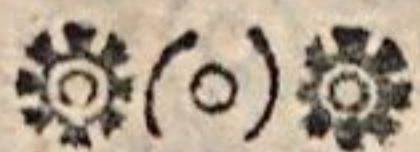
te præcone audiet zelo eos
& devotione admirabiliter
flagrare, cùm ipsorum pieta-
tem, cùm admirabilem eru-
ditionem, excellentissimo-
rumq̃ve ingeniorum foetus,
cùm præclara in te merita
sentiet laudari, immò cùm
Unitarios te fratrum dile-
ctissimorum titulo ample-
xari leget. Siccine eos cen-
seas, è quorum paludibus
non limpida salutari do-
ctrinæ, quam promittebant,
sed teterrimum virus hause-
ras? qui zelo Dei, sed non
κατ' ἐπίγνωσιν; qui devotio-
ne, sed idololatricâ; qui pi-
etate, sed omni fide destitu-

* 3

tâ

tâ flagrant? quorum manu-
ductio, nisi Deus clementis-
simè eripuisset, te detrusis-
set tandem in tenebricosum
mali dæmonis ergastulum?
At enim verò hæc tuam pi-
etatem loquuntur & mode-
stiam, qui cùm nunquam
dememinisse beneficiorum
possis, quæ à benefactorum
animo, non ab infelici even-
tu æstimas, benè de iis spe-
ras jam Præceptorum tuo-
rum doctor, ut de iisdem,
modò ne ipsi nolint, præcla-
rius merearis. Qualis erat
Apostoli, cuius tu ad verum
Deum conversus cum reli-
gione nomen suscepisti, mo-
dera-

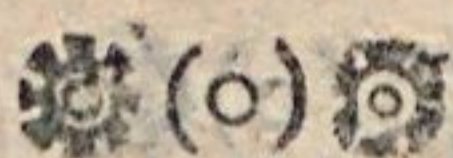
deratio, etiam anathema esse à Christo pro fratribus suis, cognatis suis secundum carnem cupientis, omnem cæterà adulationem, blanditias, assentationem æquè ac τὸ ἑτεροζυγεῖν ἀπίστοις averfati, neque fraternam aliam necessitudinem admittentis, quàm simplex ratio divinæ veritatis ferebat. Ita tu, Rhegeni doctissime, nihil de veritate vis derogatum. Recordaris eqvidem, quid tuus sed olim tuus Ostorodus institutionibus suis communi suorum nomine præfatus sit, *quantum ex animo unumquemque pro fra-*

* 4

tre

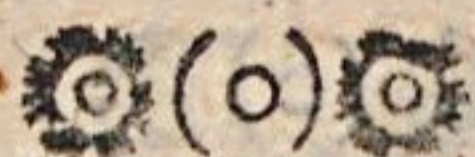

tre habere desiderent, quam-
vis in multis sæpè non conve-
niet, modò Christum Domi-
num ac Salvatorem agno-
scat, & propterea mandatis
ejus obediat, illumq; adoret;
quid Valentinus item Smal-
cius conetur, ut persuade-
at nobis, ne se ac suos teme-
rè, ut ait, condemnemus:
Deus, inquit, nobis cum o-
mnibus idem est, & nullam
religionem præter Christi
amplectimur. Alia verò ti-
bi cognita fuit hodiè, & per-
spectum satis est, quam non
temerè condemnentur à no-
bis Sociniani, quos non
eundem cum omnibus De-
um

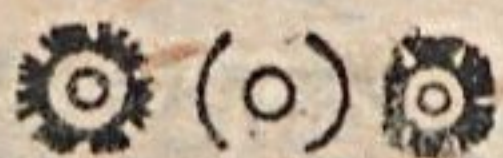

um colere, non Christi religionem amplecti, non Christum Dominum ac Salvatorem agnoscere, non Christi mandatis obedire, non Christum adorare, probe exploratum habes. Qui verum Deum quæso venerentur, quem sibi fingunt alium, quàm se revelavit, *μουπόσολον*, idolum mentis suæ? qui Christum agnoscant, cujus divinam naturam labefactant modis omnibus, non alium quàm *ψιλάνθρωπον* professi? qui Christi mandata servant, cujus sacramenta inficiantur, & in nudas ceremonias conver-

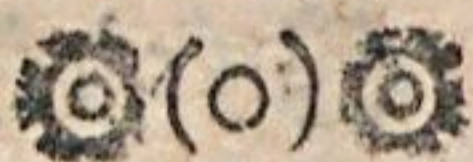
ver-

vertunt ? qv̄i Christum ad-
orent, cujus Spirirum blas-
phemant ? Quæ deniqve
spes salutis consequendæ iis
supereſt, quando omne fun-
damentum ſpei funditus e-
vertunt, quando Chriſti ſa-
tisfactionem, quando ex-
piationem peccatorum no-
ſtrorum, quando Dei re-
conciliationem, quando in-
terceſſionem Sacerdotis no-
ſtri ad dextram Dei exal-
tati, quando corporum no-
ſtrorum reſurrectionem, ne-
gant & pernegant ? Atqve
utinam hi fratres quondam
tui tuum imitati exemplum
agnitis deploratisqve & ab-
jura-

juratis erroribus suis ad
Christi Ecclesiam se reci-
pian, nã illi fratres nobis
futuri essent, æqvè ut tu, cha-
rissimi, immò verò etiam
Christi fratres & cohæredes;
qvalem tibi, Paule regenite,
felicitem uti ex animo gra-
tulamur, ita certò pollice-
mur, si certamen bonum
decertaveris, si cursum con-
summaveris, si fidem ser-
vaveris, repositum tibi iri
justitiæ coronam, qvam
reddet tibi Dominus in il-
lo die, justus judex, nec
solùm tibi, sed & omni-
bus, qvi diligunt adven-
tum

tum ipsius. Vale. Scribe-
bam Lipsiæ, mense Augusto,
A. R. S. M DC LXXXIIX.

I. N. D.

SUMMARIA DISSERTATIO

De

OECONOMIA
REDEMPTIONIS NO-
STRÆ PER CHRISTUM
PARTÆ.

PROLEGOMENA

De

Diversa Oeconomia
Fœderum.

I.

Quemadmodum vide-
mus, bonum Patremfami-
lias multa in domo sua or-
dinare & constituere; sic summus
ille Despotes, in magna hac mundi
domo, multa pro arbitrio ac volun-
tate facit. Disponit enim tempo-
ra, & suis quæq; temporibus agit,
prout illi visum est.

A

II.

II. Videmus hoc ipsum in Oeconomia foederum, fuit enim ibi tempus præcedens, sive tempus statutum, quod tempus severitatis, infantia, jugi ac ceremoniarum erat, ubi Ecclesiae infantia & adolescentia, ut sic dicam, diu circa matrem suam lactata, ac Cananeæ finibus conclusa fuit, templi umbris ac figuris sese oblectare, ac veluti per transennam Salvatorem suum de longinquo tantum prospicere necesse habuit.

III. Sed fuit etiam tempus, quod illud consequutum est, tempus videlicet libertatis, gratia, ac beatum Novi Testamenti sæculum. Ubi jam clarior & illustrior rerum facies aperitur, & quicquid in occulto hactenus latuerat, in apertum producitur, & salutis humanæ opus, dignissimo maximeq; decoro Deo modo absolvitur.

IV.

IV. Juxta hæc diversa tempora, videmus diversa quoq; Ecclesiæ facta, diversum ejus regimen ac Oeconomiam summi nostri Despotes. Ad prius enim tempus pertinet spes & expectatio Messiæ. Unde fideles ejus ætatis sperantes in Christum dicuntur, Eph. I, 12. Ad secundum tempus pertinet fides & gaudium de Christo revelato. Antequam enim venisset fides, *sub lege custodiebamur conclusi in fidem, quæ futurum erat, ut revelaretur*, Gal. III, 23. Duplex enim erat Dei propositum de hæreditate Ecclesiæ danda, prout Deus eam vel in typo, & sub umbris figurisq; ostentare, interimq; Ecclesiam suam exercere, vel nudam perfectamq; exhibere decreverat.

V. Hinc posterius hoc tempus appellatur tempus Novi Fœderis, de quo Jer. XXXI, 31. *Ecce dies veni-*

unt, ait Jehovab, & ponam cum domo Juda fœdus novum. Novum autem appellatur, temporis cum antecedentis, tum præsertim subsequæntis ratione: Ratione temporis antecedentis, quia Veteri Testamento antiquato in locum ejus successit. In eo enim, quod dixit Novum, antiquavit primum; quod autem antiquatur & senescit, prope abolitionem est, Heb. VIII, 13. Ratione subsequæntis Novum appellatur, quia ulteriori innovationi, ac tertio testamento locus jam nullus est, cum illud morte testatoris obsignatum & immutabile redditum sit. Unde Apostolus, LXX. Interpretes imitatus, rectè hoc Fœdus Testamentum reddidit.

VI. Quemadmodum autem Veteris Testamenti hæreditas victimarum sanguine firmata fuit; ita coelestis hæreditas Christi morte

te

te obfignata ac confirmata fuit. Unde apud Zach. IX, 11. *Ecce tu, ó Zion, pro sanguine Testamenti tui dimisi vinclos tuos è fovea, in qua non est aqua.* Et Hebr. IX, 16. 17. *Ubi Testamentum est, mortem contingere Testatoris necesse est, adeò ut Christus vi Testamenti hujus mortuus sit, tum ut sponsor ac mediator illius, tum etiam ut Testamenti illius auctor ac testator.* Hinc Luc. XXII, 29. dicit ipse Salvator: *Et ego testamento dispono vobis regnum, ut Pater testamento disposuit mihi.* Unde Testamenti utriusq; discrimen elucescit, cum in priore Sacerdotium modò typicum, & vilis pecudum cruor conspiceretur, hic autem ipse Testamenti conditor, ejusdem mediator, ipseq; sacerdos, & victima factus ac conversus in pretium Deus. *Christus enim per se ipsum purgatione facta peccatorum nostro-*

rum, confedit ad dextram magnitudinis in alto, Hebr. I, 3. Ad pascendum Ecclesiam DEI, quam per sanguinem proprium acquisivit, Actor. XX, 28.

VII. Ex hac jam, ut cum Paulo Apostolo loquar, plena temporum præstitutorum dispensatione, varia bona ac prærogativa Novi Fœderis præ Veteri, promanant. Primum est, perfecta & omnibus numeris absoluta justitia, quam Dominus Jesus, sponsor ac mediator noster, sanguine suo paravit, cum pro humano genere victima factus peccatum totius terræ, uno die, Zach. III, 9. hoc est, uno sacrificio, Hebr. IX, 28. delevit, ut nihil ex veteri maledictione, ac multiplici illa iræ specie, nunc supersit, quod fidelium spem atq; fidem concutere possit. Secundum est remissio peccatorum, & Tertium hanc comitans

con-

consummatio, ut etiam effusio Spiritus adoptionis; à quo spiritu, ac divino illius ductu, Quartò major ac perfectior Ecclesiæ istius oritur sanctitas. Cum ejus sit inscribere leges in corda fidelium, adeò ut lex jam non in saxo aut lapide tantùm extet, & merè litera sit, sed pretiosioribus tabulis, intimisq; cordis nostri fibris insculpta, ipsum nostrum animum vivam loquentemque legem faciat, juxta illud Pauli 2. Cor. III, 3. & Petri Actor. XI, 17. 18. Tum pax interna & externa. *Ipsc enim est pax nostra, qui fecit utrumque unum, (nempe Judæos & Gentes) & medium parietem macerie solvens, inimicitiam in carne sua legem mandatorum decretis evacuans; ut duos condat in se ipso, in unum novum hominem, faciens pacem, Eph. II, 14. Nec istud tantùm, sed etiam beatos Angelos, cœli in-*

A 4   colas,

colas, qui impiis & idololatriis hominibus inimici erant, illis reconciliavit, qua de causa ad Col. I, 20. dicitur, *reconciliata esse tum quæ in terris, tum quæ in cælis sunt.* Maxime autem *libertas* reliquorum bonorum ceu compendium, ita ut nunc omnimoda obtineat libertas, libertas inquam, à legis dominatu, sævisq; jussis, quibus peccatorem terrebant, ab infinito illo & inexplicabili ceremoniarum jugo & onere, quin etiam à timore mortis, juxta illud Apostoli ad Heb. II, 15.

VIII. Administravit autem hanc suam Oeconomiam sapientissimus Deus per Filium suum, à quo etiam solo omnis nostra salus pendet, & in illo consummatur. Imò ipse Christus ut sponsor ac mediator Novi Fœderis, in hujus Oeconomiae administratione perficitur, quando non solum consummatum est,

est, quicquid Prophetarum vaticinia prædixerant, sed ipse hæctenus consummatus fuit Christus; Mortem enim gustare pro omnibus debebat, & hæc ratione princeps salutis per passiones consummari, Heb. II, 9.10.

IX. Cum autem inter omnia divinissima mysteria Christianæ Religionis nullum sit aut profundius abditum, aut densioribus opinionum tenebris involutum; & quod si ullus hic certè articulus tanti sit momenti, ut sive majestatem cognitionis spectes, nullus eo angustius ac sublimius; sive ubertatem emolumentorum ex cognito manantium, nullum sit foecundius ac fructuosius, adeò ut ejus fundamento benè vel malè posito, etiam salubris vel venenosus succus, per integram religionem dispergatur, hoc autem salvo, salva ferè sint, &

A §

in

in tuto reliqua doctrinae capita, di-
 moto autem, mox reliqui religio-
 nis articuli praecipites ruant, operae
 pretium duxi, hujus Oeconomiae
 administrationem, in signum con-
 fortii mei Religiosi, unius ejus-
 demq; lucis Evangelicae, atq; hinc
 haustae spei & vitae aeternae, cum o-
 mnibus piis & Christianis Fratibus
 Evangelico-Lutheranam Religio-
 nem amplectentibus; in timore
 Domini breviter, non quidem pro
 materiae dignitate, cui me insuffici-
 entem esse deprehendo, verum
 pro ingenii mei inexercitati mo-
 dulo investigare. Deus autem Spi-
 ritu suo sancto ita mentem & cala-
 mum meum regat, ut nihil cogi-
 tem, aut scribam, quod sacro-san-
 cto ejus verbo & veritati, quae est
 secundum pietatem, ulla ex parte
 adversetur, sed ut cedat in sum-
 mam ejus nominis gloriam, regni
 ejus

ejus amplificationem & confirma-
tionem, voluntatis sanctissimæ ad-
impletionem, & plurimarum ani-
marum æternam salutem.

X. Antequam autem ad plenio-
rem tractationem deveniam, scien-
dum nobis, in quo consistat hæc
Oeconomia Redemptionis nostræ.
Consistit ergò in eo; quòd cū Deus
miseriam generis humani cerneret,
in quam per astutiam Diaboli inci-
derat, ea, ex propensissimo, quo in
eum propendet affectu, movere-
tur, ut nos ex servitute peccati &
morte æternâ, cui propter peccata
obnoxii eramus, liberaret, sed ob-
stante à parte Dei, justitia ejus, à
parte nostra obstantibus peccatis,
quæ poenam merebantur, attamen
ut hoc misericordiæ atqve justitiæ
augustissimum opus ad finem per-
duceretur, constituit, ut Filius suus
in mundum veniret, & in carne as-

sumta volens diram crucis mortem ferendo poenas pro peccatis nostris penderet, ut salvâ justitiæ divinæ demonstratione, intercedente verâ fide, à poena mortis æternæ liberaremur. Atq; hoc est eximium illud opus Novæ Creationis, seu Redemptionis per Christum perfectum.

XI. Quod ut plenius à nobis intelligatur, quatuor in hoc opere breviter tamen & quasi summam considerabimus:

Primò, Causam occasionalem hujus operis.

Secundò, Causam impulsivam.

Tertiò, Ipsum Redemptorem proximè, cujus interventu opus hoc peractum est.

Quartò, Ipsum opus Redemptionis.

CAPIT

CAPUT I.

*De Causa occasionali operis
Redemptionis.*

I.

Occasio hujus operis describitur passim in sacris literis, duplex totius humani generis miseria; Peccatum nimirum, & mors æterna, in quam liberrima & ultronea legum divinarum transgressione, nulla vi externa, nulla necessitate interna adactum, semetipsum præcipitaverat. Ubi considerandum nobis venit, *Primò*, quæ & qualis hæc miseria fuerit, *Secundò* quanta fuerit; *Tertiò*, unde profecta fuerit.

II. Quod primum attinet, quæ in mirum, & qualis hæc miseria fuerit, seu in quo constiterit: Dicimus eam constitisse in amissione divinæ imaginis per peccatum primi nostri

nostri parentis; tūm in hæreditaria,
 intellectus, voluntatis, omniumq;
 animæ facultatum corruptione, à
 primo Adami peccato orta, qua o-
 mnes homines ab illo naturaliter
 propagati, sunt proclives ad omne
 malum, & inutiles ad omne bo-
 num, consequenter digni morte &
 damnatione secundum justum Dei
 iudicium.

III. Quod primi nostri parentes
 graviter peccarint, nullum est du-
 bium, & in eo omnes cuicumque
 demum religioni addicti, conveni-
 unt: Etenim transgressi fuerunt
 Dei mandatum, pœna mortis sanc-
 tum, vetantis esum arboris scientiæ
 boni & mali. Gen. XI, 17. Unde non
 solum amisit illam imaginem divi-
 nam, ad quam conditus fuerat, hoc
 est, eximiam sapientiam in mente,
 per quam Deum, & res divinas cla-
 re cognosceret; perfectam justiti-
 am

am in voluntate, qua se alacriter omnibus Dei mandatis subjiceret, & perfectam sanctitatem affectuum, qua voluntatis imperio parerent, ne unquam in contrarium niterentur; sed etiam cum antea immortalis esset, hoc est, ita esset constitutus, ut potuerit non mori per solam naturam, sine speciali Dei auxilio; tùm quod non potuerit mori ex intrinseco naturæ defectu, hypothetice: Stipendium peccati sibi adfuit, i. e. mortem introduxit, & sic se morti obnoxium reddidit: Per hominem enim mors 1. Cor. XV, 21.

IV. Hominem ad imaginem Dei creatum fuisse, non minus apud omnes in confesso est ex Gen. I, 27. Imaginem autem hanc Dei constituisse, in perfecta sapientia, justitia, sanctitate, & immortalitate, hoc est quod maximè inter nos affirmantes, & Dominos Unitarios negantes,
con-

controvertitur. Quia tamen ipsi nullam solidam atque in scriptura sacra fundatam rationem adducere valent suæ negationis; rei veritatem à parte nostra stare, scripturam sequentens, firmissimis rationibus & argumentis ob oculos ponere nobis non est difficile. In eo enim, in quo homo ad imaginem creatoris sui renovatur, consistit Imago DEi; At verò in agnitione DEi renovatur homo ad imaginem creatoris sui Apostolo teste ad Col. III, 10. Præterea idem Apostolus hortatur Epheseos Epist. IV, 24. ut adspirent atque renouentur, in talem hominem, sive ad eam imaginem, quæ secundum DEum conditus est; At homo adspirare debet ad eam imaginem, quæ in justitia & sanctitate veritatis consistit. Et deinde, quod præcipuum est in homine inter ejus qualitates & affectio-

Etiones, illud assignandum est ceu
 formale imaginis divinæ homini
 concreatæ, sed quid magis præcipu-
 um est in homine sapientia, & clara
 rerum cognitione, ratione intelle-
 ctus, & perfecta justitia ac sanctita-
 te, ratione voluntatis & affectuū, er-
 go revera etiam Sapientia ac Justi-
 tia, & Sanctitas est assignanda, ceu
 formale imaginis divinæ. Sed ut
 argumenta argumentis accumule-
 mus, expressissime dicitur, quod
 Deus condiderit omnia valde bo-
 na. Gen. I, 31. quomodo autem pos-
set homo dici valde bonus, si labo-
rasset summa ignorantia, instar in-
fantis, si caruisset innocentia, ac ju-
stitia originali; aut propensus fuif-
set ad pravas cupiditates. Oportet
 igitur hominem in sapientia & ju-
 stitia conditum fuisse. Jam autem
 si justus, sapiens, sanctus, creatus fu-
 it, etiam immortalis esse debuit.

Mor-

Mortalitatis enim actus, est actus poenalis posita transgressione, futurus. Ergo nec potentia proxima hujus actus ante transgressionem locum habuit, nam cum morti non nisi per peccatum obnoxius fuerit, per naturam esse non potuit; prius patet ex Epist. ad Rom. V, 17. Et si mors & mortalitas esset naturalis, Deum mortem fecisse dicendum esset. At Deus mortem non fecit Sap. I, 13.

V. Hinc quivis facili negotio animadvertere potest, miserè hic à veritatis tramite aberrare Unitarios, imaginem primi hominis in justitia, sanctitate, sapientia ac immortalitate consistere temere pernegantes; & solū in Dominio, quod Deus homini dedit in omnia illa, quæ orbe terrarum continentur, illam sitam esse asserentes, quod inde colligunt, quia DEUS hominem

nem conditurus dixerit : *Faciamus hominem in imagine nostra, ad similitudinem nostram, & dominetur piscibus maris, & volucribus cœli, atq; jumentis, & toti terræ, omnique reptili reptanti super terram.* Postrema enim verba *& dominetur*, putant exegeteos causa Deum præcedentibus addidisse, ad significandū, qua in re constitutura esset imago, & similitudo illa sui, ad quam hominem condere decreverat. Et quia beneficio præcipue rationis homo ad dominium istud exercendum aptum statuunt, ideo etiam rationem, ad imaginis divinæ, secundum quam factus est, constitutionem pertinere, imo illius fundamentum esse perseveranter affirmant.

VI. Unde Socinus libro, cui titulus: *Quod regni Poloniæ, & Magni Ducatus Litv: Cap. V. §. II. secundi*

cundi generis errorem facit Evangelicorum, quod Adamo ante peccatum justitiam quandam originalem tribuant, quam videlicet, simul atque creatus est, ex Dei gratia habuerit. Unde alibi, istam sapientiam rerum divinarum, & sanctimoniam quam Adamo ante lapsum tribuimus, *ideam quandam esse ex cerebro nostro natam, de qua ne yēū quidem in sacris literis extet asserere non veretur. Simpliciter inquit, & innocentiam si tribuamus Adamo ante lapsum satis superq̄ esse.* Christophorus Ostorodus Goslariensis in Institutione sua Germanica Cap. XXXIII. fol. 264. quasi confessionem publicam edens, inquit: Wir halten dafür/ daß die Gleichnis und das Bild nach welchen der Mensch geschaffen/erstlich und zwar fürnehmlich die Herrschafft sey/ welche Gott dem Menschen über die anderen Creaturen

aturen gegeben/wie leichtlich zu sehen
 Gen. I, 26. darnach die Vernunft/denn
 ohne derselben Gebrauch/keiner über
 die geschaffene Dinge wird herrschen
 können. Et in Catechesi Raco-
 viana. Cap. I. De via salutis fol. 22.
 Gottes Ebenbild bedeutet die
 Macht und Herrschaft des Men-
 schen/die er auff Erden hat über alles
 Geschäff. Sed si hoc verum est,
 quomodo dicit Smalcus contra
 Franzium p. 52. quod homo per pec-
 catum amiserit dominium, cum ta-
 men imaginem Dei ex eorum sen-
 tentia non amiserit. Deinde non
 satis videntur animadvertisse boni
 homines, in eo, quod salva imagine
 Dei, ad quam homo conditus est, a-
 mitti potest, imaginem consistere
 neutiquam posse. Et quod Imago
 Dei restituatur nobis in regenera-
 tione atque renovatione quoad
 precipuas sui partes, sed domini-
 um

um per peccatum amissum nobis non restituitur. Ergo revera in Dominio imago ista non consistit. Sed nec in facultate rationali constitutio imaginis divinæ consistit: quia illa facultas est homini substantiale quid, nec amissa est, nec ad eam renovamur, imago autem Dei fuit accidentalis perfectio hominis, quæ amissa est, & ad eam renovamur.

VII. Quod autem Domini Unitarii imaginem DEI, ad quam homo creatus est, inficientur in justitia & sanctitate constituisse, scio hanc esse palmariam eorum rationem: Nam inquiunt, hac ratione impeccabilis etiam creari debuisset. Eatenus enim ajunt, est Deus bonus & justus, quatenus malus & injustus esse non potest: Sed impeccabilis creatus non fuit, quia potuit peccare, adde, potuit etiam non
 pec-

peccare. Sed Respondeo : Scire hic optimos fratres debere, ab impeccabilitate absoluta & immutabili, ad limitatam non procedere, argumentum: Et si valeret hæc argumentatio: Homo non habuit illam impeccabilitatem, ut sic loquar, qualis in Deo est, immutabilem nimirum & illimitatam; Ergo imaginem Dei illam, quæ in justitia & bonitate consistit, & ad quam hominem creatum dicimus, non habuit: Valebit etiam ista argumentatio: Homo non habuit dominium quale in DEO est, absolutum scilicet, independens, illimitatum: Ergo, imago Dei in Dominio, prout tamen ipsi Domini Unitarii volunt, non consistet. Sed sciendum tamen est, Adamum omnino creatum fuisse impeccabilem hypotheticè, id est, si facultatibus animæ ipsi datis ad normam rectæ rationis uteretur.

VIII.

VIII. Sed objiciunt: Si in eo divina imago & similitudo in homine fuisset, quod justus creatus est, certe post peccatum imago illa deleta in homine fuisset, at verò etiam post peccatum homo ad imaginem DEi factus esse clare dicitur Gen. IX, 6. Jac. III, 9. Respondeo loca citata neutiquam innuere nos adhuc imaginem Dei habere, sed dicunt solum hominem ad imaginem Dei conditum fuisse. Commendatur enim in his locis eminentia hominis, quem Deus ad sui imaginem condere dignatus est; Unde minime sequitur, quod ea adhuc præditi simus aut eam geramus. Hanc autem imaginem amissam esse patet; quia quicquid renovatur, hoc prius amissum est, Imaginem Dei renovari patet ex Eph. IV, 24. Col. III, 10. Deinde imago Dei propaganda erat in poste-

steros per generationem; si autem adhuc amissa non esset illa imago, omnes homines nascerentur filii Dei, non filii iræ, sed proh dolor! hoc posterius fieri patet ex Epist. ad Eph. II, 3. Joh. III, 5.

IX. Sed ne prolixiores hîc simus, acturi de his singulis, si Dominus annuerit fusiùs, *in Summa doctrinæ Unitariorum*; Videamus jam breviter, quanta fuerit hæc miseria, seu quàm latè diffusa: Si Dominos Unitarios interrogaveris, procul omni dubio antiquum adhuc tenentes, respondebunt cum Socino & Crellio, & cum moderno Episcopo Claudiop. Dno. Daniele Sz. Ivanio, summæ eruditionis Viro, Præceptore & Patrono quondam meo observando, ex Tractatu de Peccato Originis: Personalem eam solum fuisse. Socinus Prælectionum Theologicarum Cap. IV. ubi to-

B

tus

tus in eo est, ut neget peccatum originale dari, vel si etiam detur, ab Adamo propagari, hunc in modum scribit: *Cum quæritur: An sit peccatum originale? idem est, ac si quæreretur: Utrum homines cum nascerentur, eo quod ab Adamo originem ducunt, propter ipsius lapsum, culpam aliquam aut pœnam contra- bant, vel alicui culpa aut pœna sint obnoxii? Quocirca cum ad culpam constituendam propria voluntas e- jus, qui in culpa futurus sit, requira- tur; pœna verò sine antecedente cul- pa esse non possit, nullo modo videtur dici posse, in homine dum nascitur, ullam sive culpam sive pœnam locum habere posse, cum is propria volun- tatis tunc nullum usum habeat, nec antea habere potuerit. Sic Jonas Slichtingius cum Crellio: *Adami peccatum, inquit, posteros minime peccati reos facit.**

X. Nos

X. Nos verò universalem fuisse, & homines cum nascuntur, eo quod ab Adamo originem ducunt, propter illius lapsum, culpam, & consequenter pœnam contrahere, neque ad culpam constituendam, requiri ut sit voluntaria, ex sacris literis asserere non dubitamus.

XI. Universalem fuisse patet, quia totum genus humanum in primo parente, ceu communi stirpe lapsum est & peccavit. Quicunque enim à peccatoribus consueti naturæ ordine nascuntur, illi peccato inficiuntur, quicquid enim ex carne natum est, caro est, Joh. III, 6. Deinde qui causa est, ut homines peccatores nascantur, ille totum genus humanum infecisse censendus est: At verò Adamus lapsu suo causa est, ut omnes homines peccatores nascantur, *condemnatio enim ex uno homine*, ex Rom. V, 16. &

per, vel juxta Slichtingium, propter
 unius delictum super omnes homi-
 nes venit condemnatio, vers. 19.
 item *per vel propter inobedientiam*
unius hominis peccatores constituti
 3. *sunt multi.* Præterea quo peccan-
 te, homines ab ipso naturaliter de-
 scendentes peccarunt, illius pecca-
 tum non personale tantum, sed to-
 tius generis humani extitit; At A-
 damo peccante omnes homines ab
 ipso naturaliter descendentes pec-
 carunt, Rom. V, 12. Si jam pecca-
 runt, aut in persona propria, aut in
 stirpe sive primo parente peccave-
 runt. At non peccaverunt omnes,
 teste Apostolo Paulo, in persona
 4. propria. Porrò, aut peccarunt in
 Adamo, imitatione, aut ejus culpæ
 participatione, tertium enim non
 datur. At non imitatione, quia in
 infantes hoc non cadit, ut ex colla-
 tione vers. 19. cum vers. 15. Cap. V.
 Epist.

Epist. ad Rom. patet. Sicuti enim constituimur justi, per obedientiam Christi, non per personalem justitiam in nobis, ita constituimur injusti, per inobedientiam Adami, non per propria peccata personalia.

XII. Quod autem homines cum nascuntur, eo quod ab Adamo originem ducunt, propter ipsius lapsum, culpam, & consequenter poenam contrahant, hinc patet. Quia corruptio quaedam originaria, seu habitus peccati, ab Adamo in omnes ejus posteros propagatur, quæ verè ac propriè peccatum est, per quam intellectus & voluntas, omnesq; affectus ita adeò depravati sunt, ut solummodò in malum inclinent, imò ut omnes homines naturâ propensi sint ad odium DEI & proximi. Et consideremus modò naturam nostram illiusq; corru-

ptionem in proprietatibus operibusq; ipsius, profectò clarè satis patebit, nullam creaturam in universa terra existere naturæ adeò venenatæ, quàm unumquemque nostrum. An ergò, eo quod ab Adamo originem ducimus, propter ipsius lapsum, culpam, & consequenter pœnam non contrahimus?

XIII. Deinde ipsi Domini Unitarii fatentur in Tractatu de Peccato Originis manuscripto, elaborato à Viro summè docto & pio Daniele Sz. Ivanio, quod Adami peccatum non ipsi soli nocuerit, sed, utpote generis humani radix, omnes posteros iisdem malis, quibus ipse obnoxius fuit, involverit. Fatentur etiam, infantes minus puros nasci, quàm Adamus creatus fuit, & cum quadam propensione ad peccandum: Neque illubentes concedunt, appetitus nostros minus

nus

nūc esse puros, quān appetitum primorum nostrorum parentum ante lapsum, in nobis etiam maiorem esse inclinationem ad malum, quæ proinde levi quâdam oblata occasione facilius exardescit, quin & quâcunque oblata occasione concupiscentia, in qua proni sumus, facilè accenditur. Jam ergò, si est aliqua naturæ corruptio, magna ad peccatum proclivitas, & mala cupiditas, quæ nasci cum hominibus potest, cur non & peccatum originis dari potest? Exceptio reverà eos hîc minimè juvat; quasi hæc traductio peccati non tam ori- atur ab Adamo, quān ex prioribus nostris parentibus, ex quorum sanguine formati sumus: Nam si istud verum est, qui fit, quod quidam parentes, qui peccatis indulgendo naturam suam corruperunt, aliquando probos progenerent fi-

lios? aut unde sit, quòd sancti parentes non semper sanctos gignant liberos. Etsi, ut Smalzius vult, sint quidam homines, qui ab ineunte ætate semper ita se gesserunt, ut peccati nullius habitum contraherent, num etiam illorum nati à peccato planè erunt immunes? Quod cum non sperem illos affirmaturos, concludere jure possumus contra Socinum, & alios, qui non satis providè eum sequuntur, quod homines cum nascuntur eo, quod ab Adamo originem ducunt, propter illius lapsum, culpam, & consequenter pœnam contrahant.

XIV. Sed tamen, ut Fratres Unitarii assertionem nostram de peccati imputatione, vel de culpa ab Adamo contracta eludere valeant, ab ipsa peccati definitione argumenta quædam deprompta in nos vibrare aggrediuntur, dicentes:

tes: quòd omne peccatum poenâ dignum debeat esse voluntarium, seu à sciente & volente committi: Sed culpa, inquit, sive peccatum originale non est tale; Ergò: &c. Respondeo, Majorem non esse universaliter veram, quia peccatum non est æstimandum ex hominis voluntate, sed ex DEI lege, cui quicquid repugnat, est *avopia* seu peccatum, i. Joh. III, 4. sive id voluntarium sit, sive non sit. Deinde motus concupiscentiæ primoprimi non sunt voluntarii simpliciter, & tamen peccata esse, liquet ex Rom. VII, 7. 8. 9. ubi Apostolus dicit, se nosse ex Lege, concupiscentiam esse peccatum, per quam intelligit motus concupiscentiæ primoprimos in lege vetitos præcepto, *non concupisces*. Involuntarios autem esse, liquet ibidem, quia v. 15. ait, se non agere quod perpetrat,

trat, (adeò isti motus ejus appro-
batione & consensu carebant) sed
è contrario, se facere non quod ve-
lit, sed quod odit, v.17,21. Ad quem
locum Slichtingius Tom. I. Com-
ment. fol.323. sic scribit: *Certè man-
cipium est alienum ac dominatu alie-
no cogitur, qui contra animi senten-
tiam ac voluntatem aliquid opera-
tur, alienis jussis istum obsequi, &
veluti obtorto collo ad agendum tra-
hi necesse est.* Et liceat mihi hìc ex
Dominis Unitariis quærere, an illa
corruptio, quæ, fatente Ostorodo,
Slichtingio, Rever. Szlvanio, & a-
liis in omnibus ferè hominibus est,
& femini beneficio in liberos pro-
pagatur, peccatum sit nec ne? an
voluntaria sit nec ne? peccatum fa-
tetur Slichtingius pag. 224. Tom. I.
Comment. Sed reverà etiam vo-
luntariū dici posse & quidem tripli-
ci respectu, patet: I. Antecedenter
in

in Adamo, in cuius natura & voluntate omnes posterorum suorum naturæ, ut sic dicam, & voluntates continebantur. 2. *Subjectivè* in ipsis posteris, cum ea sit morbus, ut ipsiusmet intellectus, ita & voluntatis, cui accedit instar ponderis, eam à cœlesti bono ad terrena avertentis. 3. *Consequenter* in omnibus suis actionibus malis, in quantum eos libentissimè volunt. Nam cum isti actus omnes mali procedant ex isto nativæ corruptionis fonte, illosq; impense velint peccatores, iisque summoperè delectentur; qui negentur velle causam & radicem, cuius effectus & fructus tam libenter volunt? Et hætenus de quantitate miseriæ. Jam agendum etiam nobis esset de fonte, unde nimirum duplex hæc miseria profecta fuerit in universum genus humanum. Sed quia

ex suprâ dictis satis superq; patet, eam ex primorum nostrorum Parentum, Adami & Evæ, voluntaria prævaricatione profluxisse, non putamus necessum esse, his diutiùs immorari.

CAPUT II.

De Causa Redemptionis impulsiva.

I.

ITa jam breviter considerata totius humani generis miseria, tanquam occasione operis Redemptionis, sequitur, ut in *causam redemptionis impulsivam internam paucis inquiramus, quæ dupliciter considerari potest, vel Remotè, vel Proximè.* *Remotè* considerata causa est liberrima DEI voluntas, propria sponte sua mota, nullo alieno consilio inducta; nullo hominum benefici-

neficio aut præcedente amore, nul-
 la propria utilitatis spe impulsa.
 Hinc idcirco Scriptura dicit, hanc
 gratiam nobis factam, *secundum*
propositum voluntatis DEI, Eph. I, 5.
Et secundum beneplacitum ejus, quod
proposuit in seipso, v. 9. *Et secundum*
consilium voluntatis sue, v. II. *secun-*
dum propositum suum, 2. Tim. I, 9.
Quis enim consiliarius fuit? aut
quis prior illi dedit, Et retribuetur
ei? Rom. XI, 34. 35. Unde liquet,
 hunc Dei amorem erga humanum
 genus esse impromeritum & spon-
 taneum. Vulgaris amor est, amare
 redamantem, aut à quo beneficiis
 sis affectus vel beneficia expectes,
 quiq; ita mutuis beneficiis utrinq;
 testatus redditur: Deus verò amat
 homines poenam meritos, à quibus
 nulla beneficia expectat, quibusq;
 ipse benefacturus est: qui amor
 impromeritus ac spontaneus, ac
 proinde maximus est. II.

II. *Proximè considerata causa est misericordia & gratia.* Misericordia, quâ impulsus fuit Deus, ut miserimo generi humano succurrere vellet. Mera enim charitas & misericordia est, quod postquam foedere legali omnes obnoxii eramus cōdemnationis divinæ, Rom. III, 19. Deus Novum Foedus, foedus gratiæ nobiscum fecerit, sponsorem ipse dederit, ejusq; vadimonium & debiti solutionem pro nobis acceptaverit, ac nobis per fidem imputet. Gratia, quâ motus fuit, ut nobis succurreret, non modò citra debitum, sed & præter ac contra meritum. *Misericordiam* passim Scriptura huic operi præficit, Luc. I, 78. Eph. II, 4. Rom. XII, 1. 1. Pet. I, 3. ut & *Gratiam*, Eph. I, 63. cap. III, 7. Joh. III, 16. Eph. II, 4. 7. Tit. III, 4.

III. Verum enim verò gratuita hæc misericordia divina consideranda

randa hinc venit non simpliciter si-
ve absolutè, sed ut adjunctum sibi
habens temperamentum *Justitiæ*
& æquitàtis divinæ. Ut enim mi-
 sericordia & gratia DEUM move-
 rent, quâ afficiebatur erga creatu-
 ram suam miseram, gratiæ egenam,
 & inopem, ut eam ex servitute
 peccati & satanæ liberaret, ne in æ-
 ternum ei pereundum esset; Ta-
 men quò minus simpliciter id fie-
 ret, obstabat justitia, quâ Deus odit
 creaturam peccatricem, & suapte
 propriâ culpâ miseram, id est, sub
 damnatione & dominio peccati
 jacentem.

IV. Ut tamen utrique huic affe-
 ctui satisfaceret, Deus genus huma-
 num in peccatum ac mortem æter-
 nam lapsum cernens, Sacrificio ex-
 piatorio placari, nec absq; eo pec-
 catores recipere debuit. Satisfa-
 ctionem enim postulavit pro pec-
 catis

catis nostris, & legis impletionem, priusquam in gratiam recipere-
mur, Justitia illa Dei, quæ per Ev-
angelium revelatur, ex fide in fi-
dem, Phil. III, 9. Atque hunc in fi-
nem ipse Redemptorem in mun-
dum misit, qui non tantum doctri-
nâ suâ homines à peccatis ad Deum
converteret, sed ut pro eis legem
impleret, & sacrificio expiatorio
ipforum peccata expiaret, ipsosq;
Deo reconciliaret. *Illum enim præ-
stituit DEUS, ut esset placamentum
per fidem in sanguine ipsius, ad de-
monstrationem justitiæ suæ propter
disimulationem peccatorum, quæ
antecefferunt, Deo illa tolerante: ad
demonstrationem justitiæ suæ præsen-
ti tempore, ut sit ipse justus & justi-
ficans eum, qui est ex fide Jesu, Rom.
III, 25. 26.* Quod si autem Deus ex
affectu misericordiæ absolutè ac
simpliciter remisisset peccata o-
mnia,

NB

III, 25. 26. Quod si autem Deus ex
affectu misericordiæ absolutè ac
simpliciter remisisset peccata o-

mnia,

omnia, nullo modo apparuisset effe-
 ctus divinæ comminationis, sive
 divinæ veracitatis, quâ peccatori-
 bus mortem destinaverat, seu com-
 minatus fuerat. Et quod inde se-
 quitur, liber peccati commeatus
 semper datus fuisset homini: Si
 verò ex justitia & peccati odio De-
 us creaturam suam poenæ subje-
 ctam detinuisset, nullus apparuis-
 set affectus misericordiæ & gratiæ.
 Temperamentum ergò ut fieret,
 divina sapientia constituit.

V. Temperamentum autem
 hoc in eo consistit, quod Deus hu-
 manum genus miserum, quod sub
 reatu mortis, & sub peccati princi-
 patu ac dominio jacebat, non rede-
 mit, nisi interveniente sacrificio
 propitiatorio, quo, verâ fide appre-
 henso, à reatu mortis illud immu-
 ne fieret; & per quotidianam resi-
 piscentiam à dominio & jugo pec-
 cati

cati liberaretur. Sic enim utrique affectui optimè satisfieri poterat. Misericordiæ satisfactum est, quia ut sacrificium hoc propitiatorium fieret, Sacerdote opus erat; at homo sacerdotem constituere non poterat, quia primò nemo hominum erat, qui non esset reus poenæ suapte propriâ culpâ: Secundò neque purus homo hoc sacrificium offerre poterat, ad redimendum enim homines Dei proprio sanguine opus erat, Actor. XX, 28. nec frater fratrem redimere poterat, Ps. XLIX, 8. Ergò ut Deus constitueret Sacerdotem, & ipse offerret Sacrificium, necesse erat. Constituit autem non aliter, nisi ex liberrima sua gratia. Atque hæc est gratia illa prima divina, quæ passim in Sacra Scriptura tam magnificè prædicatur, quando dicitur: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum*

nitum dederit &c. Joh. III, 16. item: Commendat Deus charitatem suam erga nos &c. Rom. V, 8. Neque etiam, dum homo sub reatu & dominio peccati constitutus esset, se ipsum à reatu, dominio & iugo liberare poterat; Tantum enim abest, ut ipse in Christum credere, ac resipiscere suapte sponte, & ad meliorem mentem se conferre posset, ut contra, quia servus esset peccati, credere & à peccato resipiscere nec voluerit, neque velle potuerit. Gratia ergò divina eum, ut praveniret, & ad credendum atque resipiscendum idoneum redderet necesse erat.

VI. Atque hæc est gratia illa divina, quâ Deus dignatus dicitur in Scriptura genus humanum, quando eum per Evangelium vocavit ad resipiscentiam & fidem, sub certa peccatorum omnium per sacerdotem

dotem Christum facienda remis-
sione, & apertissimâ immortalis at-
que vitæ æternæ promissione, Eph.
I, 2. 3. 2. Tim. I, 9. Tit. II, II. 12. Cap.
III, 4. 5.

VII. Sed & Justitiæ Dei per hoc
temperamentum dignissimè satis-
factum est. Etenim ut vidimus,
quia DEUS suâ naturâ ab æterno
perfectissimè & justissimè odit pec-
catum omne, utpote quòd cum
sanctitate & puritate ipsius quàm
maximè pugnet. In DEO autem
peccatum averfari aut odio habe-
re, cum non sit aliud, quàm pecca-
tum merito suo velle punire, sequi-
tur, neque naturam, neque justi-
tiam pati, ut legis transgressio sine
ulla compensatione justa dimitta-
tur. Ideò Christus sponsor & me-
diator noster ultrò se in hunc fi-
nem totum impendit, legem DEI
quàm perfectissimè implendo, & se
pro

pro peccatis nostris in pretium redemptionis tradendo, unde Esai. LIII. dicitur, *quòd ob nostra peccata contritus, castigatusq; fuerit, ut nos pacem haberemus, quòdq; peccata nostra in ipsum coniecta sint*, quòd ob iniquitates populi afflictus, animam suam posuerit sacrificium pro nobis, quòd peccata nostra portarit.

VIII. Neque hæc inter se contrariantur, ut quidem Unitarii Fratres arbitrantur, sacrificium nimirum propitiatorium, quò satisfit iustitiæ divinæ, accipere, & gratiam facere, ut manifestè apparet ex Levit. IV.V. ubi sacrificiis propitiatoriis pro delicto, errore, aut peccato, sive privati, sive Principis, sive synagogæ oblatis, adjungitur non tantum effectus expiationis, sed etiam effectus remissionis, cum hac formula, *Et remittetur ei*. Ita & remissio

missio in salutis nostræ negotio sa-
tisfactionem Christi tanquam cau-
sam supponit, & miser cordia Pa-
tris non nisi in Filii sanguine natat.
Deus enim per viscera misericor-
diæ non prius remittit peccata,
quàm per Christum reconciliatus.

IX. Sed dices: Quomodo sacri-
ficiu[m] propitiatoriu[m] dare, & gra-
tiam facere subsistere potest? Qui
enim dat sacrificiu[m], is sibi ipsi id
dat, quod quid aliud est, quàm cre-
ditorem dare pecuniam, quâ sibi
solvat. Sed respondeo: Aliud est
sacrificiu[m] dare, aliud sacerdotem:
Deus supra indicato temperamen-
to utens, dat sacerdotem, sed sacer-
dos dat aut offert sacrificiu[m] sibi
imperatum. Dices: Distinctionem
hanc locum habere, quando sacer-
dos & sacrificiu[m] subjectis diffe-
runt, ut quando sacerdos pecudem
in victimam dat. At hoc loco sacer-
dos

dos & sacrificium unum idemque est: Ergò qui dat sacerdotem, simul etiam dat sacrificium. *Respondeo:* Hoc non sequitur; quia etiamsi sacerdos seipsum det in victimam, dat tamen aliquid ex se ipso, quatenus nimirum dolorem, afflictionem & cruciatum, cumq; eo vitam & sanguinem suum offert. Propitiationem ergò, quam facit, nò solùm moriendo facit, sed moriendo cum dolore, tristitiâ, molestiâ & anxietate, sive mortis crudelis & ignominiosæ voluntaria in se susceptione, & impromeritâ toleratione. Hinc dolor iste, ad effusionem sanguinis & mortem usq; violentam & ignominiosam, toleratus, vocatur λύτρον, ἀντίλυτρον, sive redemptionis pretium: quia uti pretio persoluto debitum extinguitur, & captivus solvitur, ita sacrificio propitiatorio peracto debitum sive

rea-

reatus poenæ deletur. Ergò is, quem Deus fidejussorem constituit, suo proprio ac pretioso sanguine, cum dolore summo effuso, veluti propriâ suâ pecuniâ, peccatorem redemit ex mortis debito, sed de his infra. Hæc de causa impulsiva dicta sunt.

CAPUT III.

De

*Ipsò Redemptore, cujus inter-
ventu opus hoc peractum
est.*

I. **J**AM sequitur, ut *de ipso Redem-
ptore* agamus, per quem opus hoc redemptionis procuratum, administratum & peractum est. Is autem est Jesus Christus Filius Dei Altissimi. Ubi duo nobis consideranda veniunt. *Primò* nimirum, Redem-

Redemptoris *dignitas*, seu Personæ *idoneitas*, ad opus hoc augustum peragendum. *Secundò, munus seu officium* huc spectans.

II. Dignitas Personæ in tribus posita est: 1. Quod sit proprius atq; unigenitus DEI Filius, Rom. VIII. 32. Joh. I, 14. 18. Cap. III, 16. 18. 1. Joh. IV, 9. *cujus egressus, vel cujus egressiones sunt à diebus seculi Mich. V.* id est qui ex essentia Patris ab æterno genitus, & æternus DEus est, Patri coequalis, & unus in essentia. 2. Quod in tempore hic DEI Altissimi consubstantialis filius, naturam humanam assumerit, & sic ex Maria Virgine Sponsæ Josephi natus fuerit. Luc. I, 35. 3. Quod sit Filius DEI, & Filius hominis, in una eademque persona. Quæ triplex peculiaris hæc dignitas, supra omnem comparisonem, & citra omne exemplum, quia non ab omnibus pariter

C agno-

agnoscitur & creditur, nos autem
 alia occasione, eam fusius ab adver-
 sariorum assaultibus vindicare in a-
 nimum induximus, hic brevitati
 studentes, aliqua saltem ex argu-
 mentis nostris delibabimus.

III. Quod ergo primam digni-
 tatem Filii DEI Redemptoris nostri
 Jesu Christi spectat: Eam diximus
 consistere, in eo quod sit proprius,
 & ex essentia DEI Patris ab æterno
 genitus Filius, ac proinde summus
 & æternus DEUS. Et talem utiq;
 oportebat esse, eum qui se in pre-
 tium redemptionis pro mundi
 peccatis offerret, nam nullus mor-
 talium justitiæ divinæ per se satisfa-
 cere, nequidem pro se ipso, multo
 minus, pro totius mundi peccatis
 poterat; qui enim ad hoc opus suf-
 ficeret, non solum ipse per se justus,
 sed & viribus infinitis præditus, &
 per consequens DEUS ipse omni-
 potens esse debebat. IV.

IV. Sed proh dolor! Stupet ani-
mus recordando Fratrum Unitario-
rum, hominum alias certe ut à do-
ctrina, ita à probitate commenda-
bilium, hic tamen misere impin-
gentium, interim misericordia ma-
gis quam odio dignorū: Qui licet
alias omnem moveant lapidem, ut
æternæ salutis iter invenire queant,
tamen ad hanc veritatis divinæ lu-
cem, quam caliginoso orbi Chri-
stus ipse attulit, & per Papicolarum
superstitionem ferè extinctam,
per instrumentum gratiæ suæ B.
Martinum Lutherum, superiori se-
culo, affulgere fecit, tantopere cœ-
cutiant, ut non solum hanc dignita-
tem Salvatoris nostri, verùm etiam
summum DEI erga nos amorem,
quem passim prædicat scriptura,
quod Filium suum unigenitum ac
proprium, in unitate personæ non
tantùm ex Maria Virgine natum

hominem; sed etiam ante secula,
 à se genitum in mortem dederit;
 & sic passionis Domini nostri
 JESU CHRISTI dignitatem ac
 merita, debite non agnoscunt. Sed
 ô utinam divina benignitas ali-
 quando eos excitet, & suo lumine
 perfundat, ut tandem evigilent è
 somno, & ex umbra ignorantiae ac
 mortis exeant!

V. Argumenta quæ in contra-
 rium ab istis Dominis Unit. profe-
 runtur, quia maximam partem de-
 prompta sunt ex principiis corru-
 ptæ rationis, non omnia produce-
 mus, ut quibus etiam non licet, in
 mysteriis divinis, esse adeò acutis,
 consciis quousque ingenii nostri
 acumen se extendere valeat, & in-
 tra quos cancellos ejus sagacitatem
 circumscripserit DEUS. Modestè
 nos ab iis pedem referimus, quæ
 nunquam nos comprehendere
 posse,

posse, ipsa experientia convincimur. Laudanda ignorantia est, non sapere velle ultra id, quod à nobis cognosci voluit DEus, nec turpe est ea non comprehendere, aut non definire, quæ à nullo hominum in hoc seculo, in quo tantum ex parte cognoscimus, comprehendendi voluit, in quæ quicumque temerario ausu pedem inferre non sunt veriti, temeritatis suæ poenam luerunt, eo quod in matæologiam inciderint 1. Tim. I. 5. 6. Sed sufficiet nobis, rationem sub obsequium fidei captivantibus, in arduis salutis nostræ mysteriis, cum Scriptura Sacra sapere.

VI. Licet ergo, Domini Unitarii inficientur, contendantque; Christum Filium DEI non extitisse ab æterno, nisi in decreto Patris, neque Filium eatenus dici, quod ex Patris essentia genitus sit, sed solum, quia

C 3

à Spi-

à Spiritu Sancto conceptus, ob similitudinem, sanctificationem, in mundum missionem, & resurrectionem, maxime autem ob elevationem ad imperium summum; nos tamen melius DEI gratia edocti, multo dignius, de dignitate Christi, & convenientius Sacrae Scripturae, & loqui & credere didicimus, ut infra, ubi prius unum atq; alterum ex praecipuis Unit. argumentis, quibus thesin suam firmant, produxerimus, videre licebit.

VII. Ac primum quidem, quod Filium DEI ab aeterno non extitisse contendant, hac ratione fulciuntur, quia genitus esse dicitur; at omnis generatio inquit, procedit, à non esse ad esse. Ergo, qui genitus est, antequam genitus est, non fuit. Sed Respondeo: Hoc argumentum quidem procedere in natura-

tura-

turalibus, minime verò in supernaturalibus, ubi longe aliter se res habet; non enim cum alteritate naturæ, ut loquuntur Theologi, fuit genitus, nam alteratio in natura divina locum non habet, quod tamen in naturalibus fit. Deinde sciendum est, quando DEUS ab æterno dicitur genuisse Filium, talem nos æternitatem intelligere, quæ cum tempore nihil habeat commune; omnis enim successio temporis, & effluxus à præterito per præsens in futurum, rei solum alicui ob dependentiam ejus, & quidem talem, ut ejus realitates repræsentativæ non ponantur simul, sed unæ post alias, prout summo Domino placuit convenit: at vero talis temporis æternitas, DEO independenti minime convenit, neque debemus talem temporis successionem, continuationem, & effluxum,

xum, in ipso concipere, cui omnia sunt una perfectissima cogitatio.

VIII. Sed neque magis ad probationem faciunt rationes à Crellio de Uno Deo Patre allatae, quibus evincere conatur, Christum non esse æternum DEum; quod nimirum Scripturæ sacræ solum Patrem, supremum illum DEum esse doceant, ac proinde Christum non esse supremum illum & æternum DEum, quia non sit Pater. Nam *Pater & essentialiter, & personaliter* accipitur: Quando essentialiter accipitur, (quod tunc fit quando absolute ponitur) Christus nequam excluditur ut infra videbimus, atque hinc non sequitur, Christum non esse summum DEum. Imò Christum nomine Patris indigitari, mox docebimus. Et quando etiam personaliter accipitur, ne tunc quidem excluditur Filius, quia per-

personalis & officialis distinctio,
non est identitatis essentialis exclu-
sio. Vox enim Patris, ut recte B.
 Scherzerus observavit, essentiali-
 ter accepta, non unam personam,
 sed divinam in tribus personis sub-
 sistentem essentiam notat: unde
 non sequitur, si plures sint personæ,
 non Patrem sed patres esse dicen-
 dos. Nam obstat essentiæ unitas,
 quæ permittit quidem dicere: plu-
 res personæ sunt Pater, essentialiter
 sumpta voce: non autem plures
 personæ sunt plures patres. Et ra-
 tio est quia Paternitas spectata ad
 extra habet unicum fundamen-
 tum, nempe unam & communem
 essentiam ad intra.

IX. Neque etiam plus ad rem
 facit, secunda ratio Crellii, inde du-
 cta, quod Christus à Deo creberri-
 mè distingvatur. Ubi sapissimè
 DEI Filium appellatum legimus,

alibi eum DEI Verbum seu sermo-
nem, DEI imaginem: alibi eum *in*
principio apud Deum fuisse, à DEO
missum, à DEO egressum, panem DEI
esse, qui è caelo descendit, in Dei forma
Deoq̄, equalem fuisse; ad dextram
DEI, aut potentia DEI consedisse, à Deo
Dominum & Christum factum es-
se, à DEO iudicem constitutum esse,
scriptum legimus. Joh. III, 18. Apoc.
XIX, 19. 2. Cor. IV, 4. Col. I, 5. Joh. I,
1. 2. 6. 33. &c. Vide Crell. de uno Deo
Patre pag. mihi 19. Nam nullus ho-
rum locorum Christum summæ
Deitatis; sed solum Personæ, offi-
cii & humanitatis ratione distin-
guit. A Personali autem, officiali,
& humanitatis distinctione, ad
summam divinitatis negationem,
non valet consequentia. Sed hic
nos brevitati studentes non addu-
cimus omnia Unitariorum argu-
menta, hoc enim solum nobis a-
gen-

gendam incumbit, ut dignitatem
Redemptoris nostri, in Oeconomia
redemptionis nostræ adstruamus,
quod jam quam brevissime facie-
mus.

X. Vidimus supra parag. II. Cap.
III, Dignitatem, seu Personæ idonei-
tatem in tribus consistere, primo,
in eo quod sit, proprius atque uni-
genitus DEI Filius, cujus egressio-
nes sunt à diebus seculi Mich. V. id
est, qui est verus ac natura æternus
DEUS, & quidem ex essentia Patris
ab æterno genitus. Quod hic Dei
Filius ab æterno fuerit, patet ex va-
riis argumentis: Quicumque enim
ante creationem extitit, is ab æter-
no esse debuit, quia ante creatio-
nem nihil fuit nisi solus DEUS; At
Filius DEI extitit ante creationem
Joh. I, 1. per eum enim creata sunt
omnia in cœlo & in terra visibilia
& invisibilia Col. I, 1. Eph. I, 9. *per il-
lum*

lum Deus secula condidit Ebr. I, 2.
 Imo est ille ipse Dominus, qui ab
 initio terram fundavit, & cujus ma-
 num opera sunt caeli. Psalm. CII, 25.
 Idem probari potest, ex ipsa gene-
 ratione Psal. XI, 7. Prov. VIII, 2. Mich.
 V, 2. Ex descriptione aeternitatis,
 quæ Filio non minus quam Patri ac-
 commodatur quod sit *primus ac*
novissimus, principium & finis Apoc.
 I, 11. 17. Cap. XI, 8. Cap. XXII, 13. Ex
 carentia initii, qui neque initium
 dierum, neque finem vitæ habet
 Heb. VII, 3. Si jam nullum exprimi
 possit initium, quo cœperit Filius
 DEI existere, necesse est eum ab æ-
 terno fuisse; Nam nativitas ejus ini-
 tium non fuit, quia ante Abraha-
 mum jam erat Joh. VIII, 58. nec crea-
 tionem fuisse, quia ante omnes
 creaturas extitit Col. I, 16. Conclu-
 do ergo non immerito, eum esse æ-
 ternum. Quod si autem æternus
 est,

est, eum etiam summum DEum esse necesse est, & quidem unum essentia cum Patre, nihil enim æternum esse potest, quod non sit Deus, cum autem duos æternos dari, multo magis plures repugnet; sequitur Filium DEI unum æternum DEum cum Patre esse.

XI. Sed ut rectè doctissimus Crellius monet: Quod Sacræ Scripturæ nostræ de Christo fidei summam in eo collocent, ut credamus Jesum esse Filium DEI, nempe perfectissima ratione sic dictum, adeoque necesse esse, etiam de vera & genuina ratione constare, ob quam is DEI Filius dicatur: Neque enim satis est verba tenere ac pronunciare, sed rem ipsam tenere, animoq; complecti necesse esse. Videamus jam hoc egregium sane monitum boni Crellii, sequentes; utrum ratio nostra de Filiatione Dei;

an verò eorum, Scripturæ magis cognita sit. Ac primum Dominorum Unit. rationes, ob quas Christus Filius DEI dicatur, consideremus. Faustus Socinus in Anti-Wujeko Cap. V, resp. ad 3. Class. pag. mihi 278. prolixè satis in hunc modum differit: *Christus, inquit, est adoptivus DEI Filius, eoque sensu, quo Scriptura omnes Christianos adoptivos DEI filios vocat, idque ideo quod similitudinem, quam cum DEO habet, non in ipsa conceptione & natiuitate habuerit, sed postea ex DEI dono & gratia illam adeptus sit. Ante resurrectionem Christum DEI Filium plane non fuisse, quandoquidem defuerit illi, & immortalitas, & absoluta dominationis cum DEO similitudo. Sanctitatis tamen & sapientie similitudinem, cum DEO perfectè habuisse, etiam ante resurrectionem, ac propterea, præter alias causas jure pro eo tempore*
 DEI

DEI Filium esse appellatum, & quidem unigenitum hæc Socinus. In Institutionibus autem Religionis Christianæ Majoribus, quæ publicè in Gymnasio Major. Claud. leguntur, hæc clarius sunt expressa: In quæstione enim: Ob quas causas Christus DEI Filius dicatur, quatuor ejus rei enumerantur causæ: 1. Quod ex Spiritu Sancto sit conceptus, adeoq; nullum alium Patrem præter DEUM habuerit. 2. Ob sanctificationem & in mundum missionem, quia tunc eum DEUS declaravit Filium sermone audito, hic est Filius meus &c. Matth. III. 3. Ob resurrectionem ex mortuis, quia tunc eum DEUS quasi genuerit resuscitando. 4. Ob exaltationem plenariam, & absolutam similitudinem Dominationis cum Deo; ubi varia adferre solent loca, Palmarium autem hunc se habere putant, qui exstat: Act. XIII, 32. 33. item Joh. X. 36. &c. XII.

XII. Verùm istæ rationes, Scripturæ incognitæ videntur : cum nusquam doceat, Christum esse Filium DEI naturalem, ob miraculosam conceptionem, & quod Deus sit naturalis Christi Pater, eo quod DEUS in generatione Christi Patris vices suppleverit : Nam si Christus ea ratione sit DEI Filius, ea in sacris literis alicubi expresse tradi debuisset, quia hæc ratio, omnino ad salutem esset scitu necessaria, quare etiam tantò clarius à S. Scriptoribus explicanda, tantoque diligentius ac crebrius inculcanda fuisset, quātò esset à sensibus captuq; nostro remotior, ac porro cognitu difficilior. Sed nusquam id sacri Scriptores fecerunt; ergo jure istæ rationes in hoc negotio suspectæ sunt. Sed nec ipsa naturalis & proprie dicta Filii DEI conditio, hanc rationem filiationis admittit : Qui enim natura-

tura-

turalis & propriè dictus est alicujus filius, ille genitus est ex essentia Patris, & ejusdem est essentia cum Patre suo naturali: Atqui Christus qua conceptus est à Spiritu Sancto, non genitus est ex essentia, nec est ejusdem essentia cum DEO ceu Patre naturali: Ergo neque eatenus, quatenus ex S. Sancto conceptus est, dicitur proprius & naturalis DEI Filius. Major patet ex requisitis Filii propriè dicti & naturalis, ut sunt: 1. Filii ex essentia productio, 2. Essentia ejusdem, cum Patre communio. Nam ut recte B. Calovius observavit Socin. profl. ad id, inquit, ut aliquis propriè dicatur Pater, requiritur propriè dicta generatio, quæ proximum fundamentum est paternitatis.

XIII. Sed neque cæteræ Unitariorum causæ filiationis Christi, nimirum sanctificatio, & in mundum
missio,

missio, resuscitatio, & exaltatio, magis sunt sacris literis cognitæ, quia hæ causæ, cur Filius DEI dicatur Christus, in scripturis nusquam redduntur. Nusquam sanctificatio, nusquam missio Christi in mundum, nusquam munus ejus Prophe- ticum, causa constituitur, ob quam Christus sit Filius DEI, neque ex Joh. X, 34. quicquam minus, quam hoc elici potest, ut videre licet ex B. Calov. Theol. Nat. & Rev. pag. 1320. & seqq. Fatemur quidem, eum qui à Deo sanctificatus & in mun- dum missus est, esse Dei Filium: per- negamus tamen, quod causa sit, quâ constituatur Christus in esse Filii DEI, & ob quam re ipsa sit DEI Fili- us. Sanctificatio enim & missio non facit Filium, sed generatio. De- inde ratio, per quam Filius est filius non potest natura posterior esse ipso Filio, at sanctificatio posterior ipso

ipso est; sic & de missione concludere licet. Neque etiam resuscitatio, causa Filiationis in Scripturis constituitur. Nam alias & impii, quandoquidem resuscitandi sunt, filii DEI forent. Deinde jam Christus erat Filius DEI ante resuscitationem: qui autem fuit ante resuscitationem, is non demum post resurrectionem est factus Dei filius, nam quod quis est, illud fieri amplius non potest. Sed neque exaltationem, seu evectionem ad summum in omnia imperium, causam filiationis esse, inde patet, quia nusquam in Sacra Scriptura occurrit, quod tamen necessario perspicue tradendum fuisset in sacris literis. Loca quæ in contrarium afferuntur, alia occasione refutabuntur, hæc in præsens memorasse sufficiat. Ex quibus omnibus concludimus dignitatem personæ

Re-

Redemptoris nostri non in eo consistere, quod sit homo ex Virgine Maria virtute Dei adumbrata, natus, sanctificatus, in mundum missus, resuscitatus & exaltatus, sed quod sit filius Dei, ab æterno incomprehensibili ratione ex essentia Dei Patris genitus.

XIV. Sed videamus jam breviter, etiam alteram Personæ dignitatem, vel si mavis, idoneitatem Redemptoris nostri in hoc redemptionis opere. Hanc in eo sitam esse affirmamus. Quod in tempore, hic Dei Altissimi consubstantialis filius, naturam humanam assumerit, & sic ex Maria Virgine Sponsæ Josephi natus fuerit. Et certè nec aliter idoneus esse poterat, ad opus hoc redemptionis peragendum. Nam cum ipsi satisfaciendum esset justitiæ DEI infinitæ, hoc autem ut præstaret, ipse reatus peccatorum nostrorum

stro-

strorum in se suscipere, & maledictioni divinæ obnoxius fieri deberet; quatenus deus & Patri æqualis, reatui peccatorum obnoxius esse non poterat, atque ea ratione minime erat idoneus, qui pro peccatis satisfaceret, quare in divinæ suæ naturæ consortium, naturam humanam, à peccati labe puram prorsus, assumsit, & in eadem hypostasi indissolubiliter sibi univit, atque hac ratione aptissime Christus, DEUS pariter & homo, inter DEUM & homines mediator constitutus est: 1. Tim. II, 5. Non potens tantum, sed idoneus etiam, ea omnia & sustinere & præstare, quæ ad plene satisfaciendum, & satisfaciendo nos redimendum ullo modo essent necessaria.

XV. Restat, tertia dignitas hujus redemptoris quoad ejus personam. Quod nimirum sit Filius Dei & Filius

lius hominis, in una eademque persona, atque sic verus æternusque Deus, & simul perfecte homo justus in una persona. Verus æternusq; DEUS quidem, per arcanam & inefabilem generationem Joh. I. 1. Rom. IX, 5. 1. Joh. V, 20. atque hic unigenitus ac proprius DEI Filius. Joh. I, 18. Cap. III, 15. Gal. III, 16. Rom. I, 3. 2. Tim. II, 8. Act. II, 30. Gal. IV. 4. ita tamen, ut non sint duæ personæ, altera divina, altera humana, perinde sicut duæ sunt naturæ. Natura enim divina humanam sibi in unam personam assumpsit, adeo ut natura Christi humana, quia nunquam sola substitit, nunquam per se fuerit persona, sed semper naturæ ejus divinæ fuit unita, & ab ea in personæ unitatem assumpta. Qua ratione id factum sit: & utraque hæc natura, una tantum sit persona, à nobis explicari nequit, quoniam
nul-

lum simile, quod id illustrari possit, datur exemplum. Et hactenus de dignitate, seu Personæ idoneitate in opere redemptionis, sub triplici ratione breviter dicta sufficient. 180

XVI. Pergendum jam nobis est, *ad munus seu officium Redemptoris.* Scripturam autem inspicientibus, *triplex officium, Servatorem nostrum gessisse constabit: nimirum Sacerdotale, Propheticum, & Regium;* Nec absque causa. Cum enim opus redemptionis consistat in liberatione hominis peccatoris ex statu peccati & æternæ mortis, in statum justitiæ, & vitæ æternæ, ad liberationem autem ex statu peccati, duo requirantur; liberatio à reatu admissi peccati; & à dominio peccati ne amplius admitteretur, necessario requirebatur ad prius, nempe ad liberationem à reatu peccati, sacerdos, & sacerdotale munus, quo medi-

mediante, liberatio compararetur
 per sanguinis effusionem, & in con-
 tinuo vigore conservaretur per in-
 tercessionem, sive sanguinis semel
 effusi assiduam oblationem quasi
 & repræsentationem. Nam licet
 ad liberationem hanc deus ex mi-
 sericordia & phylantropia move-
 retur, tamen, quia ejus justitia, qua
 propendet ad puniendum peccata,
 obstabat; non nisi per sacrificium
 ἱλαστικόν fieri debuit. Ad libera-
 tionem à dominio peccati, require-
 batur, ne in ejusdem servitute in-
 cideremus, divinæ voluntatis, sive
 justitiæ peccato contrariæ, clara &
 perspicua revelatio. Ad hoc Pro-
 pheta & prophético munere opus
 erat. Sed tertio, cum ob fidem
 datam huic nostro redemptori, &
 ex ea manantem pietatis cursum,
 varia nos tentamina & adversita-
 tes, exerceant, imo mors ipsa nos
 oppri-

opprimere tentet. In tali autem statu nobis auxilium ferre, eripere, & ex statu mortis in statum Vitæ reducere, divina autoritate & irresistibili potentia opus sit; necesse est Redemptorem nostrum hac potentia præditum & sic Regem esse.

XVII. Fuit ergo Sacerdos hic noster Redemptor, & quidem verus Sacerdos, qui non solum DEI nomine hominibus, sed maxime hominum nomine Deo aliquid, tanquam proprie dictus Sacerdos, sui corporis in terris oblatione & interpellatione præstitit. Unde videmus quantopere iterum hic aberrent Domini Unit. qui Christum non solum nihil hominum nomine Deo præstitisse affirmant, sed neque Sacerdotem proprie dictum, eum agnoscant, & per exiguam differentiam inter Regium,
D &

& sacerdotale ejus munus consti-
 tuant. Crellius de causis mortis
 Christi, non veretur in hunc mo-
 dum scribere. *Cum consideratur
 Christus ut Sacerdos, & si similitudi-
 nem refert ejus, qui Deo aliquid ho-
 minum nomine praestet, si tamen rem
 ipsam penitus spectes, deprehendes
 talem eum esse Sacerdotem, qui Dei
 nomine nobis aliquid praestet. Sed
 optimus Vir non videtur D. Apo-
 stoli verba ad Heb. v. i. considerasse,
 ubi dicitur, quod omnis Sacerdos, ex
 hominibus assumtus, pro hominibus
 constituitur, in iis, quae apud Deum
 agenda sunt. Constituitur autem
 Sacerdos pro hominibus, ut offe-
 rat dona & victimas pro peccatis,
 qui autem offert, & interpellat, ali-
 quid praestat, praestat autem eorum
 nomine, pro quibus offert & inter-
 pellat, id est, pro hominibus, seu ho-
 minum nomine.*

XVIII. Ostorodus Inst. Germ. Cap. XL. sic scribit: So ist nun das Hohepriesterthum Christi anders nicht / denn die administration oder Verwaltung seines Geistlichen Reichs/ so fern die unsere Wolfarth und Seeligkeit angehet: Welches also figurlicher Weise geheissen wird. In Catechesi Racoviana quaeritur: Annon erat Sacerdos antequam in coelos ascenderet, & praesertim cruci affixus penderet? Respondent: non erat. Item in Inst. Reli. Christ. Major. Cap. XIII. de Munere Christi Sacerdotali hac habentur: *Munus Christi Sacerdotale in eo situm est, quod potestate sibi à Deo data, poenas peccatorum à suis auferat, eorumq; salutem omni ratione procuret. Proinde hoc munus idem est reipsa cum Regio ipsius munere, & ratione tantum quadam ab eo distinguitur.* Sed ubi legerunt

in sacris scripturis, quod Sacerdotium Christi, in eo consistat, quod curam nostri gerat? ostendant locum. Hac ratione figuli eorum, qui nostri curam gerunt, erunt Sacerdotes, ut Deus Pater, Magistri, Parentes, Magistratus &c. Aut contra omnes Sacerdotes debent nostri curam gerere, nostrisque necessitatibus succurrere, cum tamen aliter Scriptura Sacra Sacerdotium describit Ebr. V, 1. quorum officium, quemadmodum in Vet. Foed. in sacrificiis, & in precatatione pro populo, quatenus adumbrabant Christum Novi Foederis Pontificem, consistebat, ita etiam hunc, hoc ipso oportet respondere, umbræ sive typo.

XIX. Sed videamus, 1. quis hoc officium imposuerit. 2. Cui? 3. quomodo impositum fuerit? Munus hoc sacerdotale Christo à Deo
im-

impositum fuisse, docet divus scri-
ptor ad Heb. V, 4. 5. *Nemo sumit sibi
honorem, sed qui vocatur à DEO tan-
quam Aaron; sic & Christus non se-
metipsum clarificavit, ut Pontifex
fieret, sed qui locutus est ad eum, Fi-
lius meus es Tu, ego hodie genui te.
Tu es Sacerdos in æternum secundum
ordinem Melchisedec.* Nulli et-
iam id competebat quam ipsi. Nam
quemadmodum olim, cum ageba-
tur de Sacerdotio typico inter Isra-
elitas constituendo, per quem ve-
rus & summus universi generis hu-
mani Sacerdos adumbraretur, De-
us ipse illum designare voluit, & e-
os, qui munus istud sibi usurpabant,
graviter punivit Num. XVI, & XVII,
ita etiam hic factum est. Ageba-
tur enim de aliquo, qui hoc mune-
re apud DEum fungeretur, & cum
omnes homines, nemine excepto,
peccatores essent, ac proinde re-

conciliatione indigerent, neminem ipsi ut Sacerdotem pro se delegare potuerunt ad peccata sua expiandum; utpote qui ipse alterius expiatione pro peccatis suis indigeret: requirebatur ergo, ut sicuti Deus sese reconciliabilem ostendit, etiam Sacerdotem constitueret, cujus interventu plene reconciliaretur.

XX. Si autem quæras, an Deus Sacerdotium Jesu Christo imponens, illud fecerit, ex necessitate aliqua naturæ, ut nimirum satisfaceret Justitiæ divinæ? Nos respondemus affirmativè, licet alias, quid Deus potuerit aut non potuerit, temerario ausu non definiamus. Hic autem hoc argumento fulti id affirmare non dubitamus, quia scimus Deum seipsum abnegare non posse, nec malum velle, verum illud natura odio prosequi, & sic naturaliter

liter punire. Deinde de volunta-
te DEI in puniendo peccato suffici-
enter nobis ex sacris literis con-
stat. Errat ergo coetus Unitario-
 rum, cum affirmat Deum potuisse
 absolute & simpliciter, vel absque
 ulla compensatione peccata con-
 donare. *Socinus in prelect. Theo-*
log. Cap. XV. hanc assertionem sic pro-
pugnat: Deum, contra quam non-
nulli sentiant, jure potuisse nobis pec-
cata nostra condonare, nulla à que-
quam pro ipsis satisfactione accepta,
id manifeste probare videtur, quod
peccata nostra nihil aliud sunt,
quam offense Majestatis divina, &
debita quadam, qua cum DEO con-
trahimus, sic enim in sacris literis
appellari solent. Atqui nemo est,
qui injurias sibi illatas, debitaque se-
cum contracta summo jure condona-
re & remittere non queat, nulla ve-
ra pro ipsis satisfactione accepta. Igi-

tar nisi velimus Deo minus concedere quam hominibus ipsis concedatur, confitendum omnino est Deum jure potuisse nobis peccata nostra ignoscere, nulla pro ipsis vera satisfactione accepta. Sed hæc subtilis Socini assertio, magis rationis, quam Sacrae Scripturae nititur fundamento, quæ tamen facili dilui potest opere, si animadvertatur, quod licet peccata nominentur debita Matt. XVIII, 23. Luc. VII, 41. id tamen figurate dici; nec eandem esse rationem debiti pecuniarii per omnia, & delicti vel peccati. Debitum enim pecuniarium simplici munificentia & liberalitate donari possunt citra boni publici detrimentum, aut læsionem justitiæ: at delictum seu peccatum, ne absoluta gratia remittatur, justitia bonique privati observatio prohibent Prov. XVII, 5. Deinde alia est ratio, privatarum offensarum,

farum, alia delictorum, quibus publica leges violantur quorum vindictam justitia postulat à justo Judice. Neque etiam hic spectari debet Deus ut persona privata, sed ut supremus universi judex isque justissimus, qui nullatenus contra justitiam quicquam designare, nec ab ea recedere potest, nō considerandus est solū ratione absoluti juris, ut Dominus absolutus, sed respectu justissimi sui judicii, ceu judex totius universi ut B. Calov. habet. Sed de his videri potest magnus ille Hugo Grotius de satist. contra Socinum, item Essenius contra Crellium.

XXI. Videamus etiam paucis, cui impositum hoc munus sacerdotale fuerit. Is nemo fuit alius, ut etiam ex supra dictis fatis patet, quam Dominus Jesus Christus. In Novo enim Testamento, unicuique

tantum habemus Sacerdotem seu Pontificem. Et licet etiam in Veteri Foedere unicus solū semper fuerit summus Pontifex, erant tamen insuper plurimi ita dicti Sacerdotes, utpote omnes posteri Aaronis. Postquam autem Dominus noster in Novo Testamento unico suo sacrificio, seu oblatione omnia Veteris Foederis sacrificia sustulit, & eadem consummavit in æternū sanctificatos, sustulit etiam omne Sacerdotium sic dictum, ac proinde ipse solus manet unicus noster Sacerdos. Sed præterea in Jesum Christum secundum utramque naturam, non tantum Sacerdotis nomen, sed etiam, res hoc nomine significata, quam perfectissime quadrat, ut infra videbimus: adeo ut hunc Jesum eum esse, quem Pater summum Sacerdotem apud se pro hominibus constituit credere, sit quasi

quasi summa fidei Christianæ, & copiose in tota Epistola ad Hebræos demonstratur.

XXII. Quod si autem hic aliquis quærat, cur Dominum Salvatorem isto nomine, si summa fidei Christianæ in eo consistat, alii scriptores sacri non insigniant, cum tamen necessarium sit, ut credamus Jesum esse summum nostrum Pontificem? Respondeo, modo de re ipsa nobis constet, parum in ejusmodi appellatione esse positum: ea autem passim in Novo Fœdere Jesu Christo innumeris locis tribuitur. Nam quotiescunque ibi fit mentio remissionis peccatorum, quam habemus in ejus sanguine, totius sacerdotium ejus designari censendum est. Sed de his infra.

XXIII. Sequitur ut videamus quomodo hoc munus Christo impositum fuerit: Ubi circa hunc mo-

dum, varia simul occurrunt discrimina inter Sacerdotium Christi, & Aaronicum, quæ nos summam solum attingemus. Primus modus est, quod Christus cum juramento constitutus sit Sacerdos, ut legimus ad Heb. VII, 21. ex Psal. CX. *Juravit Dominus & non poenitebit eum: Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedec: at Sacerdotes Levitici absq; juramento.* Ubi observandum, quod licet omnia Dei verba sint ipsissima pura veritas, & impossibile sit eum unquam mentiri Tit. I, 2. proinde in omnibus quæ dicit, fidem ei adhibere debeamus; tamen succurrere volens infirmitati nostræ, & certiores nos reddere de immutabilitate consilii sui, juramentum imponit promisso suo, ut fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem.
Hebr.

Hebr. VI, 17. Secundus modus, seu secundum discrimen est, quod Sacerdotium Christi sit secundum ordinem Melchisedec Psalm. CX, 4. quia Sacerdotium Aaronicum transiit de Patre in filium, Dominus Iesus autem nec successit alteri, nec successorem habet, perinde ut Melchisedec; sed illius Sacerdotium, est æternum. Heb. VII, 23. 24. *Et alii quidem plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere: hic autem eo quod manet in æternum, intransibile habet Sacerdotium.* Tertius modus seu tertium discrimen est, quod Sacerdotium ita sit Jesu Christo impositum, ut seipsum offerret in sacrificium, quo pertinent omnia illa loca, quibus seipsum obtulisse & se pro nobis in mortem tradidisse dicitur: ut Matt. XX, 28. Rom. V, 8. 2. Cor. V, 15. Gal. I, 4. 1. Tim. II, 14.

Sacerdotes vero Levitici offerebant DEO bruta animalia, quorum sanguis non poterat animas inquinatas mundare à peccatis Heb. X, 4. ut de *Objecto, Efficacia, & Iteratione* nunc dicere superfedeam. Et hactenus de Sacerdotii Christi Constitutione.

XXIV. Jam sequitur, ut de ipsa Muneris Sacerdotalis forma & quomodo eo defunctus fuerit inquiramus. Ut hoc accurate præstemus, sciendum est, Muneris hujus Sacerdotalis tres esse partes, nimirum: *Sacrificialis Oblatio, Intercessio, & Benedictio*, quarum Scriptura discrete meminit. Oblationis quidem sæpissime in tota Epistola ad Hebræos. Ad melius autem intelligendam hujus oblationis Christi naturam, considerabimus:

1. *Quis Oblationem præstiterit, quid obtulerit, ubi obtulerit, & quando ob-*
tulerit.

tulerit. Quis oblationem præstite-
 rit, facile quivis, ex dictis animad-
 vertere potest, nempe quod is sit
 Jesus Christus, Sacerdos noster. Sa-
 cerdotis enim præcipuum munus
 erat, sacrificia offerre, cum autem
 jam viderimus sub Novo Testa-
 mento unicum tantum nos habere
 Sacerdotem, eumque Jesum Chri-
 stum, manifestum est, eum etiam
 hoc munere debuisse defungi.
 Quid autem obtulerit, luculenter
 docet Divus Apostolus Tit. II, 14.
 Quod ipse seipsum pro nobis dede-
 rit, & pro peccatis nostris Gal. I, 4.
 & quidem in oblationem & victi-
 mam Deo in odorem suavitatis
 Eph. V, 2. Omnia ergo quæcunq;
 Dominus Jesus præstitit ad imple-
 dum legem, omnes ejus passionēs,
 quas à teneris, multis variisque mo-
 dis perpeti necesse habuit, imo
 preces & lachrymæ: de quibus au-
 ctor

etor ad Heb. V, 7. agit, omnia inquam hæc, pertinent ad hanc oblationem, & sacrificium, imò sunt pars ejus, quod Dominus Jesus pro nobis obtulit. Maxime tamen passio ultima, ubi etiam usque ad sanguinis profusionem veniebatur, cum vitæ amissione, huc pertinet. Et hoc modo seipsum totum pro peccatis nostris, DEO Patri sacrificavit. Hinc etiam hoc ultimum nempe sanguinis profusio, & eam consequuta mors tanquam sacrificium maxime spectatur, cætera autem, tanquam præparatio & initium hujus Oblationis habentur.

XXV. Et quemadmodum Sacrificium Veteris Fœderis ita debebat esse comparatum, ut integrum & omnis maculæ expers esset: nam in quo aliquod corporis vitium deprehendebatur, non erat DEO acceptum; eodem modo erat etiam

Do-

Dominus Salvator noster, sacrifici-
um integrum, & omnis maculae ex-
pers. Hinc dicitur I. Petr. I. 18.
agnus immaculatus. & Cap. II. 22.
peccatum non fecisse, neque fraudem
inventum esse in ore ipsius. & Cap.
III. 18. dicitur Justus.

XXVI. Ubi autem se obtulerit,
licet non omnes Theologi de loco
convenient, nos tamen multis am-
bigibus relictis, pro certo ex sacris
litteris habemus, sacrificium hoc
oblatum fuisse in terris, & quidem
in cruce, quam ideo aram vocare
non dubitamus, quia sicut per aram
DEO sacrificia offerebantur sub le-
ge, ita Christus in cruce se obtulit
DEO. Hinc ad Heb. IX, 25. dicitur
se obtulisse cum mortuus est; probans
enim Christum non intrasse in coe-
lum, ut seipsum saepius offerret, hoc
argumento utitur; *quod alias oportu-
isset eum frequenter pati ab origi-
ne*

ne mundi, quæ ratio non stringeret, si mors Christi oblatio non esset. Et Cap. X, 12. *Hic una pro peccatis oblata hostia, in sempiternum sedet in dextra DEI:* ubi aperte docetur Jesum Christum jam ante suam ad dextram Dei sessionem sese obtulisse. Et 1. Pet. II, 24. dicitur *peccata nostra in corpore suo super lignum tulisse*, id est, propter peccata nostra crucis mortem tulisse, atque ita peccatorum nostrorum reatum abstulisse; quod alia ratione, quam morte, oblatione & sacrificio pro peccatis nostris non fecit. Quid, quod 2. Cor. V, 21. dicatur: *Deus Jesum, qui peccatum non noverat, peccatum pro nobis fecisse*; quod nihil aliud est, quam Deum Patrem, Jesum, qui peccatum non novit, perinde tractasse, ac si peccator esset, eamque crucis mortem maledictam subire, quæ solis debita erat

pecca-

peccatoribus. Quia autem addit, Jesum factum peccatum pro nobis, manifestè ostendit, diram illam ac maledictam mortem, sacrificii rationem habere, imò sacrificium pro peccatis nostris esse propriè dictum.

XXVII. Jejunè ergo illi nimis de morte Christi sentiunt, qui eam præparationem tantum ad oblationem in coelo solummodo peragendam esse volunt, & Domino Jesu, in terris degenti functiones sacerdotales non tribuunt. Maximè coetus Unitariorum hic perniciosi erroris arguitur, qui non solum sacrificium in morte Christi situm fuisse inficias eunt; verum ne Sacerdotem quidem eum antequam in coelos ascenderet fuisse contendit. In Catechesi Rácovi: pag. 329. 330. talis quæstio instituitur: *Is Christus nicht zuvor ein Hoherprie*

priester gewesen/ehe er in den Him-
 mel gegangen/sonderlich aber da Er
 gecreuziget war? Respondent. Nein.
 Ubi revera boni homines expres-
 sissimè & in faciem Sacræ Scripturæ
 contradicunt. Nam licet ut ipsi
 prætendunt, dum in terris esset, in
 terminis non vocetur Sacerdos; a-
 ctiones tamen Sacerdotales ex-
 pressissimi illi tribuuntur; nimirum
 quod *se se tradiderit pro nobis obla-
 tionem & hostiam in odorem suavi-
 tatis Eph. V, 12. Quod dederit ani-
 mam suam redemptionis pretium pro
 multis Matt. XX, 28. quod sangui-
 nem pro multis effuderit in remissio-
 nem peccatorum Cap. XXVI, 28. &
 passim quod pro nobis sit mortuus.*
 Ubi jam Christus sacrificium obtu-
 lit pro peccatis nostris, ibi verè &
 perfectè fuit Sacerdos, verè & per-
 fectè functus est munere sacerdo-
 tali; Atqui Christus in terris obtu-
 lit

lit sacrificium, ut ex supra dictis patet: Sed hæc de oblatione Christi sufficient.

XXVIII. Sequitur nunc alterum munus seu functio Sacerdotii Christi, nimirum ejus Intercessio pro nobis. Ubi non minus verum se Sacerdotem nobis declaravit, non solum post ascensionem in coelos, verum & antea in diebus carnis suæ, adeò ut non inconvenienter hanc intercessionem duplicem faciant quidam Theologi; unam, qua Christus defunctus sit in terris adhuc degens, & ante mortem suam; alteram, qua etiam nunc fungitur in coelis. Ad primam referuntur preces, quas sæpè ad Deum fudit, ut historia Evangelica variis in locis testatur, non pro se, cuius indigus non erat, sed pro nobis. Sic Luc. III, 21. dicitur *Jesu baptizato & orante apertum ei fuisse coelum.*

Et

Et Cap. VI, 12. dicitur *exiisse in montem orare, & erat pernoctans in oratione DEI.* Et Cap. IX, 28. 29. sic Cap. XI, 1. & alibi, præcipuè autem videmus eximiam ac devotissimam paulò ante captivitatem effusam precationem ad Patrem Joh. XVII, 19. 20. qua pro discipulis suis & omnibus iis, qui in futurum per sermonem eorum credituri sunt in eum, orat; adeo ut quivis nostrum de se affirmare possit, se in hac precatione extare, & quod Christus etiam pro se precatus fuerit. Et revera hæc precatio typum veluti continet intercessionis ejus, qua fungitur in coelis. Sic oravit in horto, antequam ab hostibus caperetur, Matth. XXVI, 39. 42. 44. Luc. XXII, 41. 44. deinde in cruce pendens Matth. XXVII, 46. Quo respiciens Scriptor ad Heb. V, 7. ait: *Qui (Christus) in diebus carnis sue preces*

preces & supplicationes ad eum, qui poterat ipsum servare à morte cum clamore valido & lacrymis obtulit, & exauditus est à metu.

XXIX. Sed quemadmodum Dominus Salvator noster, in diebus carnis suæ per preces, se Sacerdotem exhibuit, ita non minus intercedit adhuc in gloria sua pro nobis, & ostendit eo ipso, munus suum sacerdotale se non deposuisse, ut qui sit *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* Et supra vidimus eum ingressum esse in ipsum coelum, ut compareat apud faciem DEI pro nobis, & sic perpetua exhibitione satisfactionis suæ & meritorum, nobis omnia necessaria gratiæ dona exhibeat. Quare etiam extat ad Heb. VII, 25. *Unde etiam servare potest eos, qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens ut interpellet pro eis.* Quo dire-

directè pertinet, id quod legimus ad Rom. VIII, 34. *Quis est qui condemnet? Christus Jesus qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dextram DEI, qui etiam interpellat, seu intercedit pro nobis.* Et I. Joh. II, 1. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum Justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Huc etiam refertur à multis locus, qui extat Apoc. VIII, 3. 4. *Tum alius angelus venit & stetit ante altare, habens thuribulum aureum, & dati sunt ei suffitus multi, ut offerret cum precibus Sanctorum omnium, super altare aureum, quod est ante thronum &c.* ubi per Angelum putant intelligendum esse Jesum Christum, quod vix negari etiam potest, licet alias hoc ita intelligi debeat, quod ipse precibus suis, aliorum preces adjuvet, & eisdem, vim perpenetran-tem largiatur. XXX.

XXX. Cum autem Christum pro nobis intercedere hoc tempore exaltationis suæ in cœlis, & gloriose ad dextram Dei Patris regnantis asserimus, illud non ita accipiendum est, quasi etiam nunc humili supplicatione ac precatatione flexis genibus coram Patre prostratus, manibusq; expansis, qui supplicantium gestus est, pro nobis oret. Id enim non convenit cum statu gloriæ, potestate regiâ, ipsi in cœlo & in terra concessa, & sessione ad dextram Patris, & dominio supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, ut loquitur Paulus Ephes. I. Sed ita accipiendum est, ut Dominus Christus quidem intercedat cum humiliatione, quâ humanitas Christi se coram DEO Patre humiliet,

E liet,

liet, qui major ipso est, ut ipsemet Joh. XIV. asserit, tali tamen humiliatione, cui adjuncta sit divina quædam majestas & autoritas: Hæc intercessio autem fundatur in sacrificio & merito pro nobis præstito. Ut Dominus Christus quidem pro nobis oret, & tamen quod orat, jure expetat, ut nobis detur, tanquam bonum nostri loco ab ipso promeritum.

XXXI. Tertiò ad munus sacerdotale Christi pertinet etiam Benedictio, quâ populo suo benedicit. Hujus expressè meminit Sacra Scriptura. Ante ascensionem suam in Coelum Luc. XXIV, 50. dicitur: *Et sublatis manibus benedixit eis, nimirum discipulis.* Sic postquam in gloriam suam ingressus est, legimus Actor. III, 26. *Vobis primum Deus suscitatum Filium suum Jesum misit, ut benediceret vobis,*

*unoquoque sese avertente à pravita-
tibus vestris. Sic ad Eph. I, 3. DEUS
& Pater Domini nostri Jeshu Christi
benedixit nobis omni benedictione
spirituali in Cœlis in Christo. Ut
quemadmodum Cœlestis Pater o-
mnium, tum spiritualium, tum re-
liquarum benedictionum fons est;
sic Dominus Christus is est, per
quem ad nos omnis generis bene-
dictiones promanant, easq; ab ipso
obtinemus. Sic dicitur Gen. XXII,
18. quòd in semine Abrahami omnes
gentes super terram sint benedicen-
di. Hoc semen Abrahamæ autem ne-
mo est alius, quàm Dominus Chri-
stus, Gal. III, 8. 9. ergò is, à quo &
per quem omnis benedictio pro-
venit. Hæc benedictio autem
summi Sacerdotis nostri non so-
lùm in verbis consistit, verùm ma-
ximè in actu ipso, in eo nimirum,
quòd non solùm nobis benedicat,
E 2 verùm*

verum etiam res in benedictione
 apprecatas confert. Res autem istæ
 sunt maximè res spirituales, hoc est,
 omnia illa, quæ ad salutem nostram
 procurandam & promovendam,
 nobis maximè sunt necessaria, ma-
 ximè autem necessarius est Spiritus
 Sanctus, adeò ut non exigua pars sit
 muneris sacerdotalis Jesu Christi,
 quòd adhuc hodiè ex throno maje-
 statis suæ Spiritum Sanctum, & o-
 mnis generis ejus dona, per quæ
 nos ad salutem ducimur, mittat, &
 iis nos benedicat. Tempore autem
ultimi judicii egredietur ad suos sine
peccato, Hebr. IX, 28. id est, sine re-
 atu peccatorum, quæ jam per ipsum
 expiata sunt, ablatique illius reatus
 effectum suis præstabit, non tan-
 tum fausta illis vovens ac precans
 instar Pontificis Levitici; sed &
 conferens, & divinâ suâ virtute ex
 morte vindicans, ac salute æternâ
 do-

donans. Hæc autem benedictio, sicuti quasi muneris sacerdotalis complementum considerari potest, ita non nisi ratione considerandi ab actu Regio, quo salutem credentibus largitur in iudicio extremo, differt.

XXXII. His ita de munere Christi sacerdotali, ejusq; functionibus breviter animadvertis, veniendum jam nobis est ad duorum reliquorum munerum Redemptoris nostri explicationem, & primùm quidem de Prophetico Christi munere breviter agendum est, de quo duo nobis considerata veniunt: Primò Muneris hujus Impositio, & ejus Functio. Quod impositionem attinget, in ea considerandum esset primò, quòd Messias, sive Redemptor noster, olim Israëlitis promissus debuerit esse Propheta, & talem Jesum Christum fuisse. Hujus Ca-

pitis tractatio contra Judæos esset necessaria, qui hoc in controversiam hodiè trahunt, & ideò Jesum nostrum pro Messia agnoscere recusant, quòd eum non tantùm Regem esse profiteamur, sed etiam Prophetam & Sacerdotem. Sed fanè insignem aliquem Prophetam Patribus suis promissum fuisse, nulla cum specie negare possunt, cum id expressè in ipsorum lege habeatur. Sic enim Moses Deut. XIIX, 55. scribit: *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus DEUS tuus: Ipsam audies.* Ubi hoc imprimis notandum, quòd Scriptura in singulari, non in plurali numero loquatur, ergò de uno aliquo singulari præcipuè accipiendum est: Deinde Moses dicit, *Prophetam sicut me*, quod aliis prophetis, qui ipsum secuti sunt, non convenit, nullus enim il-

lorum

lorum par Mofi fuit, Deut. XXXIV, 10. *Non resurrexit ultra Propheta in Israel sicut Moses.* Et hanc opinionem, nimirum quòd Messias etiam sit Propheta futurus, vulgò receptam fuisse temporibus Christi, arguunt varia Evangeliorum loca, inter alia Joh. VI, 14. ubi populus dicit de Christo: *Hic est verè Propheta, qui venturus est in mundum.* Nullum alium autem Prophetam expectabant, nisi Messiam. Et cap. IV, 25 ubi mulier Samaritana dicit: *Cum venerit Messias, ille nobis annuntiabit omnia.* Istud autem ad propheticum munus pertinere extra controversiam est. Sed de his prolixius agere instituti nostri ratio non sinit.

XXXIII. Quod autem hinc Domini Unitarii de præparatione JESU Christi ad hoc munus commentantur, quasi Christus tempore je-

junii quadragesimalis in coelos raptus, ibique de plenaria & ultima voluntate DEI Patris de salute nostra edoctus, & per Baptismum à Johanne anno ætatis suæ trigesimo susceptum, inauguratus fuerit, nullo fundamento niti videtur; neque enim hæc ascensione opus habuit, quandoquidem *in ipso reconditi fuerunt omnes cognitionis thesauri*, Col. II. 3. Quod autem argumenta pro adversa parte attinet, illa refutata invenire licet tum apud B. Calovium Socin. profl. tum apud Scherzerum Colleg. Anti-Socin. quare actum non agemus.

XXXIV. Restat autem, ut de functionibus Prophetici Christi muneris, quæ magis ad propositum nostrum faciunt, aliquid dicamus. Istæ autem functiones sunt duæ: Prima consistit in doctrina seu institutione, secunda in doctrinæ
istius

istius confirmatione. Quod doctrinam sive institutionem attinet, ipse Dominus Christus professus est Luc. IV. 17. 18. 19. 20. 21. *se ad evangelizandum pauperibus, non ad horrorem, per rigidam legis Mosaicæ exactiōnem incutiendum venisse, sic enim loquitur: Spiritus Domini super me, propterea unxit me, ut exangelizem pauperibus misit me, ut medear contritis corde, ut predicem captivis dimissionem, & cæcis visus recuperationem, ut confractos emittam in libertatem, ut predicem annum Domini acceptum &c.* Et certè in ista annunciatione assiduus fuit, nullâ habitâ ratione locorum, in templo, in media civitate, in plateis & com-pitis, in conviviiis, in synagogis, in vicis & pagis, in maris littore, in domibus, in desertis locis. Et ne quis locus vacuus ab ea esset, post Apostolos etiam septuaginta discipulos

E 5   suos

suos in totam terram Judaicam ablegavit, ut de civitate in civitatem annunciationem istam suo nomine facerent, exceptis solis gentium & Samaritanorum urbibus, Matth. X. 2, 3. Sed deinde etiam ad omnes gentes sonus Evangelii perlatus fuit, ut Marc. XVI. & alibi videre est. Hæc autem doctrina nulla est alia, quàm doctrina Evangelii, seu revelatio voluntatis divinæ, de æterna hominum salute & ejus consequendæ modo.

XXXV. Modum doctrinæ hujus, quo proposita est, quod attinet, in eo tanta sapientia & prudentia est usus, ut ne acerbissimi quidem, hostes & adversarii aliquid, quod in ea jure carperent, quanquam impense volebant, reperirent, quin & subinde veluti obturato ore obmutescerent. Tàm ardentissimo zelo erga gloriam DEI Patris sui, &

po-

populi salutem flagrabat, tam indefessè in docendo occupatus fuit, ut ne cibum quidem capere potuerit. Hinc etiam in ipsum quadrare illud Psal. LXIX, 10. Zelus domus domini comedit me, discipuli animadverterunt, Joh. II, 18. Tantâ auctoritate & parrhesiâ docuit, ut ipsi inimici ejus agnoverint, Matt. XXII, 16. Magister scimus quia verax es, & viam DEI in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum: eamque Dominus ostendit, uti passim alibi, ita præsertim Matt. XXIII, & Luc. XI. & c. XIII. 31, 32. neq; docuit ut Scribæ & Pharisei, sed ut potestatem habens, Matt. VII, 29. neq; ut reliqui Prophetæ, qui populum allocuturi dicere solebant, ita dicit Dominus, sed divinâ cum auctoritate, Ego dico vobis, Matth. V. passim, imò nunquam ita loquutus est

homo, ut homo iste, Joh. VII, 46.

XXXVI. Quod ad confirmationem doctrinae suae attinet, fecit eam duobus modis: Primò, per Scripturas Veteris Testamenti; Secundò per omnis generis signa, quibus doctrinae alicujus divinitas adstrui potest. Per Scripturas Veteris Testamenti quidem frequenter, dum eas, utpote de se loquentes sibi applicat, vel dum eas allegat, ad veritatem dictorum suorum confirmandum, vel dum mysticum eorum sensum aperuit, vel per allusionem eas doctrinae suae accommodavit.

XXXVII. Per signa eam fecit tripliciter: (1.) Per triplicem scientiae, quae Deo propria est, declarationem, nimirum cordium inspectionem, Joh. II, 23. & passim alibi; arcanorum revelationem, Joh. I, 49. & VI, 70. & futurorum praedictionem;

nem; exempli gratiâ, de morte & resurrectione sua, de afflictionibus, quas erant passuri discipuli sui, de excidio urbis Hierosolymitanæ, & templi destructione, calamitatibusque, quæ eam comitaturæ erant, de Petri abnegatione &c. (2.) Per potentia divina demonstratione, quæ in prodigiis & virtutibus ejus eluxit. Hæc enim fuit instar literæ fiduciaris, quibus Jesus se à Deo missum esse probavit. Unde rectè Nicodemus, *Rabbi, scimus te à Deo venisse Magistrum. Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi Deus fuerit cum eo*, Joh. III, 2. iisq; conspectis discipuli plurimiq; alii, aut ad fidem primum sunt adducti, aut in ea confirmati, Joh. II, 23. Et ipse ad miracula sua sæpè provocat, ut ostendat se à Deo missum fuisse. *Opera, quæ dedit Pater, ut perficiam ea, ipsa opera, quæ ego facio,*

facio, testimonium perhibent de me,
 Joh. V, 36. & X, 36. cap. XV, 24. Matt.
 XI, 4. 5. Quā de causa Johannes ad-
 mirabundus ob incredulitatem Ju-
 dæorum exclamat: *Cum tanta si-*
gna fecisset coram eis, non credebant
in eum, Joh. XII, 37. Et ne solūm il-
 lis inservirent hæc miracula, qui ea
 oculis suis cernebant; sed etiam ut
 secuturis temporibus eundem ef-
 fectum producerent, scripto con-
 signata sunt, à fidelibus Jesu Chri-
 sti testibus. *Multa & alia signa*
fecit JESUS in conspectu discipulo-
rum suorum, quæ non sunt scripta in
libro hoc. Hæc autem scripta sunt,
ut credatis &c. Joh. XX, 30. (3.) Per
 innocentiam cum vitæ sanctitate
 exquisitissimam, hæc adeò fuit per-
 fecta, ut ausus fuerit ad infensissi-
 morum hostium testimonium pro-
 vocare. *Quis ex vobis arguet me*
de peccato, si veritatem dico, quare

NOTE

non creditis mihi? Joh. VIII, 46. Idcirco eum Apostoli pasim sanctum & justum vocant. Vos, inquit Petrus ad Judæos Act. III, 14. *Sanctum & justum negastis, & petistis virum homicidam dari vobis.* Similiter Johannes Apostolus: *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum* I. Joh. II, 1.

XXXVIII. Et hactenus etiam de prophetico Christi munere. Restat tertium munus Redemptoris nostri, nempe *Munus Regium*. Quod consistit in regimine & tuitione suorum, hostium coërcitione & de illis victoria: ut etiam in exhibitione bonorum per sacerdotale munus acquisitorum. Prophetæ si quidem est salutem annunciare, sacerdotis impetrare, Regis verò actu eam conferre. Ut autem, quantum per brevitatem licuerit, hoc munus

munus aliquanto clarius explicemus, agemus primùm de ipso munere Regio Servatoris nostri, & tum de ipsius Regno. Circa regium Christi munus considerabimus primò illius veritatem, deinde illius functiones. Quod veritatem Regii muneris Christi attinet, extra controversiam est, Mesfiam olim sub Veteri Testamento promissum, Regem esse debuisse. Jesum autem Nazarenum, quem Christiani pro Salvatore suo amplectuntur, verum esse Mesfiam Israëlitis promissum, quanquam Judæi negent, non minus tamen certum est. In quo enim omnes notæ & indicia apparuerunt, ex quibus secundùm Prophetarum oracula Mesfias agnosci posset, is est verus Mesfias à DEO olim promissus: In Jesu autem Nazareno omnes hæ notæ & indicia apparuerunt,

runt, indubium ergò manet, quin
is sit verus Messias. Notæ autem i-
stæ sunt vel communes, vel chara-
cteristicæ. Communes notæ Mes-
siæ sunt eæ, quæ spectant tempus &
locum adventus ejus, quæ in JESU
ad amussim quadrat.

XXXIX. Tempus erat secundùm
vaticinium Jacobi Gen. XLIX. 10.
*Non auferetur sceptrum à Juda, nec
legislator de femore ejus, antequam
veniat Schilob seu Messias.* Secun-
dùm Danielelem cap. IX. Messias de-
buit venire circa finem septuagin-
ta hebdomadam annorum, quæ in-
choandæ sunt à tempore edicti in
gratiam Judæorum facti, quo illis
promissum est redire in Patriam, &
Jerusalem & templum restaurare,
& desinunt ante ultimam eorum
destructionem. Circa istud autem
tempus natus est Jesus. Secundùm
vaticinia Haggæi & Malachiæ Mes-
sias

fias debuit venire sub secundo illo templo, quod Judæi reduces ex captivitate Babylonica extruxerunt. Quod pariter in Jesum quadrat, qui natus & passus est, antequam id à Romanis dirueretur, & solo æquaretur.

XL. Quod spectat alteram notam, locum puta, ubi nimirum Messias nasci debebat, ea erat urbs Bethlehem secundum vaticinium Michæ v. 7. *Et tu Bethlehem Ephrata, parvula es in millibus Juda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, à diebus seculi.* Quòd hoc de Messia intelligendum sit, agnoverunt principes sacerdotum & scribæ tempore JESU, interrogati ab Herode, Matth. II. 5. Sed Messias etiam nasci debuit ex tribu Juda, & ex familia Davidis, ut Gen. XLIX. seu ex Davide, qui ex tribu Juda prognatus erat,

erat, 2. Samuel. VII. 12, 13, 14. conf. LXXXIX, 36. Psal. Huc pertinet illud Esaiaë c. XI, 1. *Egredietur virga de radice Jesse*, [Jesse autem erat Pater Davidis] *& flos de radice ascendet*. Unde etiam fit, ut Messias nomine Davidis aliquando designetur Ezech. XXXIV, 23. Cap. XXXVII, 24. 25.

XLI. Magis tamen characteristica nota erat, quod Messias plura miracula & majora editurus erat, quam Moses, aut ullus Prophetarum; Ubi memoratu dignum est, quòd secundum Judæorum calculum Moses 76. miracula ediderit, reliqui verò omnes prophetae simul 74. idq; per multorum seculorum spacium; de Domino Jesu verò dicit Johannes, ipsum tot fecisse miracula, ut si scriberentur singula, mundus non posset capere libros, qui scribendi forent. Notandum præ-

præterea, omnia pleraque miracula Jesu fuisse eximia beneficia, ut etiam nihil nisi bonum expectabatur à Messia. Mosis miraculorum autem major pars ad destructionem tendebant, non solum hostium, sed etiam ipsorum Israëlitarum, item quòd Moses nullum mortuum resuscitavit, sed Dominus Jesus multos, unde ipsum vitæ auctorem fuisse patet. Præterea per Messiam Gentes vocandi erant ad cognitionem veri Dei, & abolenda idololatria, quæ in Jesum nostrum quadrant, ut qui etiam ex virgine nasci debuerat. Ergò JESUS ille est Messias, & per consequens etiam Rex, Rex, inquam, à nativitate, non solum designatione, sed reipsâ.

XLII. Qui enim ab ipsa nativitate, in homines, Angelos, diabolos, mortem, & Spiritum Sanctum
dandi

dandi potestate fuit instructus; is rex non solum designatione, verum reipsa fuit; Atqui Christus ab ipsa nativitate in homines, Angelos, diabolos, mortem, & Spiritum Sanctum dandi potestate fuit instructus: Ergo fuit reipsa a nativitate Rex. Sic etiam Angelus Luc. I, 31. 32. Mariæ Domini nativitatem annuncians ait, quod *ipse regnaturus sit super domum Jacob, & quod Deus illi daturus sit thronum Davidis patris ejus*, & cap. II, II. pastoribus illius nativitatem annuncians, ait, *natus est nobis hodie Servator, qui est Christus Dominus*. Et Magi ex oriente venientes, quærunt *ubi sit Rex Judæorum, qui natus est*, Matth. II, 2. Imò quædam regie potestatis indicia etiam in terris ostendit, dominiumque suum in res quascunque demonstravit, nempe cum quævis miracula solo verbo effe-

effecit, coecis visum restituit, mor-
 bis, ventis, tempestatibus, quin &
 daemonibus, tanquam ipsorum Rex
 & Dominus, imperavit, homini-
 busq; in terra peccata remisit, ut vi-
 dere est Matt. IX, 2. Errant hic er-
 go iterum Domini Unitarii, qui pu-
 tant, Christum ante mortem solùm
 designatione Regem fuisse; in ter-
 ris supremam potestatem in homi-
 nes non habuisse, neque in Ange-
 los, neque diabolos, neque in mor-
 tem, neque Spiritum Sanctum lar-
 giendi potestate fuisse instructum.
 Cùm tamen sacrae literae expressis-
 simè asserant, eum etiam in diebus
 carnis suae ante mortem *Filium Dei*,
 Luc. I, 35. *Regem natum*, Luc. II, II.
Regem Israelis, Joh. I, 49. *in forma*
Dei, Phil. II, 6. *divitem*, 2. Cor. VIII,
 9. *Dominum gloriae*, 1. Cor. II, 8. *ae-*
qualem DEO, Joh. V, 18. *unum cum*
DEO, Joh. X, 30. fuisse. Imò quòd
 omnes

omnes Angeli eum adoraverint, Ebr. I, 6. ipsi ministraverint ut Domino, tum circa nativitatem, tum post tentationem Satanæ, Matth. IV, 11. &c. sed de his Calov. Proft. Socin. videri potest.

XLIII. Quanquam autem verè, non designatione solùm, Rex fuerit Christus in terris, eam tamen regiam eminentiam plenariè usurpare noluit ob opus redemptionis nostræ, sed ejus plenariam & gloriosam administrationem omnium in cœlo & in terra; demum per exaltationem ad dextram DEI, adiit; quare etiam, quia tunc demum majestatem & gloriam suam ostendit, hoc respectu dicitur, *quòd DEUS dextra sua sursum eum sublatum constituerit Principem ac Servatorem*, Act. V, 21. Non quasi antea Princeps & Servator non fuerit, sed quia exaltatus actu regiam majestatem

majestatem ostendit, quæ antea humilitate & passionibus ejus, quasi umbrâ quâdam, obducta fuit. Et hæc etiam de veritate muneris Regii.

XLIV. Sequuntur ejus functiones, quæ omnes ad quatuor potissimum classes reduci possunt. Prima est redemptio, nam quemadmodum princeps quispiam hostis sui regnum invadit, & eundem occupat, sic etiam Christus nos, qui sub potestate diaboli per peccatum eramus, victo diabolo, & destructo ejus regno, sibi in populum peculiarem fecit, ut ejus regnum inter nos esset, & nos ejus subditi essemus; probat hoc Paulus Col. I, 13. *DEUS eripuit nos ex potestate Diaboli, ac transtulit in regnum Filii sui dilecti; in quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, id est, remissionem peccatorum.* Quia autem
Re-

Regnum suum Dominus Christus per prædicatum Evangelium fundat, hinc non prius, licet ab ipso redempti, reddimur Regni ejus participes, quam per fidem, quæ est ex Evangelio, ex regno Satanæ egressi, in ejus regnum ingressi fuerimus, & sic cives seu municipes ejus regni facti fuerimus. Unde secunda functio sequitur, nimirum, Vocatio ad participationem regni sui: cum Christus, ut vidimus, subditos in terris non invenerit, sed ut haberet, necesse erat eos tales efficere. Totus enim mundus extra Christum consideratus in maligno est positus, Joh. V, 19. homines enim peccatis immergi, quid sunt, nisi subditi diaboli, cujus voluntatem faciunt. Quare inducendi sunt, ut relicto tyrannico ejus imperio se Christo regendos subjiciant, quod facit per Evangelium, cujus primos

F   præ-

præcones constituit Apostolos, & quia vult, ut ubique terrarum usq; ad finem seculi hoc Evangelium annuncietur, hinc factum, quòd ipse dederit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores, in adificationem corporis Christi, Eph. IV, II.

XLV. Tertia functio muneris Regii est certorum actuum præscriptio iis, quos ad regnum suum vocat. Isti autem actus sunt Fides, & & hinc manans resipiscentia & vitæ sanctitas, vita inquam ista vocatione & huic regno digna, tamque beati regni subditis conveniens. Unde ad Tit. III, 8. dicitur: *Fidelis sermo est, & de his volo te confirmari, ut curent bonis operibus præesse qui credunt D & O, hæc sunt bona & utilia hominibus.* Hinc etiam Dominus Christus dicit, oportere in nomine

mine suo predicari resipiscentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Vide plura Luc. XXIV, 47. Joh. III, 36. Rom. VIII, 13. Tit. II, 11. 12. 13.

XLVI. Media, quibus hæc Dominus noster exequitur, duo sunt: *Verbum & Sacramenta.* Per *Verbum* homines gratiosè vocat ad participationem regni sui, & rituum istorum præstationem. Et quia fieri non potest, ut homines viribus naturalibus vocationi isti pareant, Christus hanc prædicationem Evangelii sui Spiritu suo comitatur, qui deinde per verbum operatur, & velle & perficere, & sic vires ad vocationi suæ parendum requisitas largitur, perq; efficaciam suam in corda hominum penetrat, & hoc pacto eos ad obedientiam Evangelii præstandam flectit, ut sic totam salutem homo ipsi in solidum acce-

ptam ferat. Huc jam pertinet eximium illud monitum dilectissimi nostri Salvatoris, sancto ipsius ore ad solatium dilectorum suorum pronunciatum, dignum certè quod memoriæ nostræ plusquam aureis inscribatur literis, Matth. XI, 28. 29. 30. *Venite ad me omnes, qui fatigati estis & onerati, & ego faciam ut requiescatis. Attollite jugum meum in vos, & discite à me, quòd mitis sim & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.* Leve inquam, quia ut Petrus dicit 2. Epist. I, 3. *per divinam ejus virtutem nobis jam omnia donata esse, quæ ad vitam & pietatem faciunt.* Hic autem spiritus, Evangelium concomitans, continuis ab ipso Domino precibus exposcendus est, ut Luc. XI, 13. docemur.

XLVII. Alterum medium sunt

SA-

Sacramenta, per quæ uti fideles verè quasi regignit, ita non minus certos eosdem reddit, de accepta peccatorum remissione, & susceptione in gratiam, ut sic eò alacriùs in pietatis stadio currant, nec de gratia DEI unquam desperent.

XLIIIX. Quarta functio est *Judicium*, proprium potestatis regiæ & evidentissimum documentum. Hoc autem exercet vel in hoc vel in futuro seculo. Utrumque autem respicit, vel fideles, vel infideles ac impios, qui jugum ejus respuunt, imperiumque detrectant. Fideles autem vel officio suo sedulò incumbunt, vel socordiâ quâdam aut peccati tentatione allecti labuntur, aut etiam quandoque in gravius incidunt peccatum. Officium sedulò facientes Spiritu promissionis Sancto in spem vitæ æternæ obsignat, hinc dicitur: *Obsigna-*

F3

vise

*disse nos & dedisse pignus Spiritûs in
 cordibus nostris, 2. Cor. I, 22. Eph. I,
 13. porrò etiam bona hujus vitæ
 largitur, quatenus saluti ipsorum
 conducere novit, modò ad præci-
 pua adspirent: unde illud, *Quæri-
 te primum regnum Dei & justitiam
 ejus, & cætera adjicientur vobis,*
 Matth. VI, 33. item: *Pietas ad omnia
 utilis est, promissionem habens hu-
 jus & futuræ vitæ,* I. Tim. IV, 8. Huc
 pertinent castigationes, quibus fi-
 delium pigritiam excitat, & à lapsi-
 bus erigit, ne cum mundo pereant,
 sed ut novum ardorem concipiant,
 & remissionem consequantur, I.
 Cor. XI, 37.*

XLIX. Infideles autem excæcat
 & indurat, tradit in reprobam men-
 tem, & nonnunquam punit in hac
 vita pœnis corporalibus. Sic Mulie-
 rem Jesabelem in lectum se conje-
 cturum, filiosq; ejus interfecturum
 mina-

minatur, Apoc. II, 22. 23. Et quando potestate suâ ad fidelium perniciem abutuntur, compescit eos, ne suis noceant, nisi quantum fidei & constantiæ illorum exercitium expedire iudicat, I. Cor. X, 13. Apoc. II, 10. & alibi. Huc quoque pertinet abolitio & destructio *ἀνόμῳ* illius, de quo legimus Eph. II. quem Dominus spiritu oris sui conficiet, & claritate adventus sui, quocunque tandem tempore contingat, quod quidem jam nos prope adesse confidimus, abolebit. Tum & varia illa, quæ Johanni sub diversis visionibus in Apocalypsi revelantur, quibus iudicia varia Domini in impios, ut & fidelium multiplices præservationes à malo, aut è malis liberationes, præfigurantur, quæ nōdum omnia impleta esse, eventus docet. Die autem supremo de omnibus hominibus & eorum factis,

universale feret iudicium, & reddet unicuique secundum opera; fideles suscitatos è mortuis assumendo secum in felicitatem æternam, contra infideles in æternum ignem abjiciendo, Joh. V, 27. 28. quod iudicium graphicè nobis describitur Matth. XXV, 31. 2. Thess. I, 7. 8. 9. 10. &c.

L. Sed videamus etiam huius Regis nostri Regnum, illud triplex est: *Regnum Potentiæ, regnum gratiæ, & regnum gloriæ.* Regnum potentiæ est illud, in quo Christus cum Patre suo cœlesti & Spiritu Sancto, in omnes creaturas sine discrimine, eas conservando & gubernando regnat, inimicis suis frenum injicit, & tandem pœnæ subijcit, ut Psal. II, 8. 9. *Pete à me, & dabo gentes in possessionem tuam, & fines terræ jus possessionis tuæ, confringes istos virga ferrea, ut vas figulinum dissipabis eos.* LI.

LI. Regnum gratia est illud, quod aliàs etiam regnum cœlorum, & quod Domino Christo maximè proprium est, quando ipse in Ecclesia sua regnat, eam tuetur, gubernat, contra adversariorum assultus defendit, eamque suæ gloriæ participem reddit. Regnum gloriæ autem est, quando Dominus Christus in omnem æternitatem, in, & cum Electis suis dominabitur, quando delebit vel absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, hoc est, quicquid est lachrymabile, quicquid fletum ciere potest, & hæcenus quidem lachrymas ciere consuevit, id ab eis tollet, atque avertet, quando inquam ejus conspectu, à quo perpetui voluptatis ac lætitiæ rivi manant, infatiabiliter perfruentur, ejusq; ineffabilis gloriæ supra captum nostrum in perpetuum participes habebit. O

„utinam tantæ felicitatis desiderio
 a capti, omnibus viribus eò connita-
 a mur, ut in hoc Regnum gloriæ Re-
 a gis nostri recipiamur, quod quidem
 a fiet, si in regno ejus gratiæ, quod in
 a Ecclesia consistit, ita nos gesserit-
 a mus, ut digni fuerimus ejus incolæ,
 a & singulari cum reverentia in con-
 a spectu Regis nostri fuerimus ver-
 a sati.

LII. Notandum intereà, nos hîc
 maximè agere de regno gratiæ, un-
 de sciendum, non esse hoc regnum
 ex mundo seu mundanum, sed spi-
 rituale ac divinum, unde omnes e-
 jus incolæ debent esse spirituales.
 Vocatur autem regnum gratiæ
 proptereà, quia hîc maximè se Do-
 minus Christus Regem gratiosum
 exhibet, dum maximè hic nos suæ
 gratiæ, omniumq; salutarium bo-
 norum suorum participes facit.
 Unde non solum in regno poten-
 tia

tia & virtutis suæ cum aliis omnibus creaturis sumus; verum peculiari etiam quâdam ratione, & propius nos sub ejus providentia, protectione & regimine degimus, nempe in Ecclesia sua, quam proprio, Dei inquam, sanguine acquisivit, lavit, & sic tanquam caput membrorum maximè curam gerit.

LIII. De hoc regno duo nobis veniunt consideranda, *Amplitudo* nimirum & *duratio*. Amplitudo ejus tam latè extenditur, quàm Evangelium prædicatum fuit, & adhuc prædicatur. Unde misit Dominus Christus Apostolos suos, *ut prædicarent in ejus nomine resipiscentiam ac remissionem peccatorum apud omnes gentes, incipiendo ab urbe Hierosolymorum, Luc. XXIV, 14.* Sic Matt. XXIV, 14. dicitur, *quòd oportuerit hoc Evangelium regni prædicari in toto terrarum orbe.* In-

terim regnum hoc in terris variis mutationibus est obnoxium, quandoque enim latius patet, quandoq; ex uno loco ob ingratitude[m] subditorum, planè in alium locum Rex hic noster migrat unà cum Regno suo gratiæ, atque ita angustioribus terminis tunc temporis hoc regnum circumscribitur. Imò eo usq; pervenire angustando potest, ut quoad exteriorem formam seu speciem prorsus invisibilis reddatur, nihilq; oculorum aciem ex ipsa perstringere possit, nihilo minus tamen habet hic noster Rex regnum in mundo, licet in abdito.

LIV. Regnum potentiæ autem latius patet, imò nullis prorsus terminis circumscribi potest, est enim universale, adeò ut etiam Angelos in cœlo & dæmones complectatur. In Angelos imperium Christi obtinere patet Eph. I, 21. 22. Phil. II, 10. Heb.

Heb. I, 6. 7. I. Pet. III, 2. Eorum enim opera utitur, maximè ad diaboli astus ac fraudes, quibus fidelium salutis infidiatur, retundendum, vide Apoc. I, 12. sic & alia exempla habemus Act. V, 19. in Apostolis, & Petro speciatim, Act. XII, 7. Dæmones autem Christo adhuc in terris versanti usque adeò subjecti fuere, ut solo ejus jussu ex obsessorum corporibus ejecti sint, neque nisi ejus permissu porcos ingredi potuerint.

LV. Quamdiu autem regnum hoc duraturum sit, docet nos Angelus Gabriel, nativitatem Christi Mariæ Virgini annuncians, dum inquit: *Regnabit in domo Jacobi in æternum, & regni ejus non erit finis,* Luc. I, 33. congruenter iis, quæ legimus Dan. II, 44. *DEUS suscitabit regnum cæli, quod in æternum non dissipabitur.* Nullam ergò prætere dere possunt causam Domini Uni-

tarii, cur hoc ipsum negent. Nam
 quæ ab ipsis adferuntur ex I. Cor.
 XV, 24. & seq. qualia sunt, *quòd Do-*
minus sit regnaturus, donec inimicos
suos pedibus subjecerit, quòd ultimus
inimicus sit mors, qui non destrue-
tur, nisi in mortuorum resuscitatio-
ne: Quòd omnibus hisce subjectis i-
pse Filius Patri regnum tradet, Pa-
triq; subjectus futurus sit, nos facile
 agnoscimus, neque hæc repugnant
 iis locis, ubi regnum Messiaë dici-
 tur æternum: Hoc tantùm docent,
 regnum Christi mediatorium tunc
 habiturum suum complementum,
 & sic modus regiminis immutabi-
 tur, regnumq; gratiaë, quod nunc
 per Verbum & Sacramenta admi-
 nistratur, deponendum in fine
 mundi. Post iudicium tamen re-
 gno ac gloria sua non erit destitu-
 tus Dominus, sed ut Ecclesia suæ
 caput triumphabit, ac in æternum
 regna-

regnabit cum Patre, gloriaq; ejus
 perfectissimè consummabitur, ita
 ut licet regnum ejus mediatorium
 complementum suum habeat; re-
 gni tamen ejus gloriosi nullus un-
 quam futurus sit finis. Qui enim fi-
 deles suos in gloriam ac immorta-
 litatem introduxit, ipse, ut eorum
 caput, maximè gloriâ immortali
 triumphabit.

LVI. Hæc cum ita se habeant, vi-
 demus etiam contra Papicolas, Do-
 minum Christum nullum Vicariam
 hîc in terris habere, sed omnia im-
 mediatè administrare, ut præsen-
 tem; neque Vicario ullo indigere,
 cum ipse omnibus regni sui nego-
 tiis sufficere valeat, eaq; ipse admi-
 nistrare velit. Ineptū etiam est, re-
 ge præsentē concipere vicarium, at
 verò Rex noster semper nobiscum
 est, Matth. XXVIII, 20. Pro-Regem
 verò absq; diserto Regis mandato
 crea-

creare, ad summam Regis injuriam
 pertinet. Ruit ergò vicariatus Pa-
 pæ, quia Christus nullum in terris
 Vicarium constituit, imò expressè
 Ecclesiæ ministris omnem domi-
 natum interdixit Matth. XX, 25. 26.
 tum etiam, quia solus Christus est
 Caput Ecclesiæ, quæ corpus ejus est
 mysticum. Distinguere autem hîc
 inter caput principale & ministe-
 riale, est oppositum in opposito fin-
 gere, & naturam capitis abnegare.
 Sed de his aliàs. Et hæctenus etiam
 de ipso Redemptore, tum quoad e-
 jus personam, quàm etiam munera
 dicta sufficient.

CAPUT IV.

De ipso Opere Redemptionis.

I.

Videndum jam etiam nobis est,
 ipsum opus Redemptionis,
 quod

quod quidem, licet ex dictis aliàs, sufficienter quis animadvertere posset, quatenus in illis inclusum est, neque à functionibus triplicis sui muneris re ipsa differat, eò quòd sit opus Mediatoris, officium autem mediatorium in his tribus muneribus consistat: attamen ut aliquantulum adhuc clariùs appareat, quomodo Jesus Christus Mediator seu Servator noster existens, opus hoc Redemptionis per tria sua munera peregerit: è re fore putamus, dictis aliquid uno atque altero verbo addere, quod ut quàm breviter fiat, primò considerabimus requisita redemptionis, ea tria constituemus, secundò, in quo opus ipsum consistat, tertio, quomodo peractum sit.

II. Quod ad requisita redemptionis attinet, hìc ante omnia extra controversiam ponimus, redemptionis-

emptionem in sacris literis aptari ad liberationem nostram à pœnâ commerita, ut apparet ex Gal. III, 13. Rom. III, 24. In omni autem redemptione tria occurrunt, primò oportet aliquem esse captivum, qui hoc loco sunt omnes homines, qui miserâ servitute, sub dominio peccati premebantur, hinc dicebamus *servi peccati*, ad Rom. VI, 13. Joh. IIX, 34. Illi autem, qui homines captivos detinebant, erant peccatum, mundus, diabolus, & mors æterna. Christus est redemptor, per quem à captivitate nostra liberamur; ita tamen, ut à SS. Trinitate, maximè à Patre tanquàm primo fonte redemptionis oriatur. Redemptionis pretium est Christus Θεάνθρωπον, seu ejus obedientia tum activa, tum passiva, ut vocant. Cui pretium persolutum, est DEUS, ut justus. Unde animadverti potest contra.

Uni-

Unitarios, hanc redemptionem non esse metaphoricam, sed maxime proprie dictā, utpote quæ consistat in persolutione pretii, seu satisfactionis Deo præstitæ, non ideò tantum, quasi hoc pretium Deum moverit, ut nos à pœna liberaret, quemadmodum vult Grotius contra Socinum, nam motus erat Deus jam antea miseriam nostrā, tanquam misericors Pater, unde etiam Filium suum misit; sed etiam & quidem præcipue, quòd persoluto pretio & præstando id omne, quod nos facere debeamus, justitiæ divinæ pro peccatis nostris satisfecerit, hancq; liberationē, & ex ea manantes fructus, nobis promeruerit. Nam redimere aliquem est debitum solvere creditori. Quod si verò Grotius vocem *movendi*, in magis propria & perfectissima significatione accepit, ut notet eum, cujus voluntas

tas.

tas vel in contrarium propendeat, vel saltem ad rem aliquam per se ipsam non sit prona, *impellere*, ut aliquid velit, faciat, imò debeat, salva erit ejus sententia. Aliàs si in latissimâ significatione vox illa accipiatur, aliud erit movere Deum, ut nos à pœna liberet, aliud, ei verum pretium pro peccatis nostris debitum persolvere, seu verè satisfacere. Movetur enim DEUS ad liberandum à pœna etiam precibus, pœnitiâ & lachrymis peccatoris, ut olim precibus Mosis pro Israëlítico populo interpositis. At nulla tamen in illis vera pro peccatis est satisfactio.

III. Propriam esse hanc redemptionem, quia debitum creditori nostro nomine persolutum atque sic satisfactum est, patet ex Gal. III, 13. ubi Paulus disserens inquit: *Lex non est ex fide; sed qui fecerit ea homo,*

mo,

mo, vivet in ipsis, Christus verò redemit nos ab execratione legis; sed quomodo? dum pro nobis factus est execratio. Sic ad Tit. III. *Expectantes*, inquit Paulus, *beatam illam spem & illustrem illum adventum glorie magni illius DEI ac Servatoris nostri Jesu Christi.* Et quomodo quæso Servatoris nostri? Addit versu seq. *qui dedit seipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibi ipsi populum peculiarem &c.* Sic Petrus I. Ep. I. *Quum sciatis*, inquit, *vos non caducis rebus argento & auro fuisse redemptos ex vana vestra conversatione ex patrum traditione accepta, sed pretioso sanguine, utpote agni immaculati & incontaminati, nempe Christi.* Sic loquitur Christus de seipso Matth. XX, 28. *Filius hominis non venit, ut sibi ministraretur, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionis*
pre-

pretium pro multis. Sic etiam dicebat Paulus ad Rom. III, 24. *Redemptionem factam esse per Jesum Christum, quem proposuit Deus, ut esset placamentum per fidem;* Sed quomodo, utrum absque satisfactione? Non sane. Addit enim id factum à Christo Jesu *fuso sanguine suo.* Sic Col. I, 14. Esai. LIII, &c. Scio quidem quid hic excipiant Unitarii, nimirum λύτρον sive pretium in istis & similibus locis dici improprie, cum proprie dictum λύτρον sive pretium sit id, juxta Socinum contra Covetum, quod à detinente accipitur. Sed si vox *accipiendi* rigidè sumatur, nō erit accurata definitio, quia sic factis aptari non poterit, sed rebus solis. At factis quoque potest liberatio fieri, seu satisfieri. Sed dato sufficientem esse definitionem: nostram tamen sententiam minime evertet: nam possumus ac-
cepto-

ceptorem dicere Judicem, tanquam juris & æqui ac boni communis curatorem, hoc autem in negotio dicitur DEO λύτρον persolutum esse.

IV. Nec immeritò. Nam cum Deus hominem ad imaginem suam, in perfecta justitia & sanctitate, in eum finem creasset, ut eum toto corde, tota anima, & totis viribus diligeret, eum coleret; homo autem Diaboli consiliis seductus, majorem perfectionem affectare inciperet, & sic seipsum pro creatore suo diligere, atque mandatum DEI transgredi non vereretur, hinc factum est, ut originali illa sanctitate & justitia amissa, in dominium malorum suorum affectuum sua culpa inciderit, & sic servus peccati, & mancipium diaboli è Filio DEI evasit, quem illicò mors æterna ex justo DEI judicio manere pote-

poterat. Sed Deus, qui multus est misericordia, nec vult, ut quispiam pereat, non enim delectatur morte impii, notam facere cupiens misericordiam suam, mox loco tristissimæ denunciationis æternæ mortis, lætissimum de semine Mulieris, contrituri caput serpentis, eosque in beatum statum asserturi, ipsemet promulgat nuncium, & licet pro sapienti sua dispensatione, impletionem hujus promissi, aliquantulum longius proferret, volens suos ad tempus sub legis rigore in officio detinere, & sic status innocentia reminisci; tandem tamen postquam venit plenitudo temporis, emisit Deus Filium suum factum ex muliere, & sic semen mulieris, ut contereret caput serpentis, & opera ejus prorsus dissolveret. Opera autem Diaboli sunt hæc, peccatum nimirum & mors æterna, ad quorum

rum

rum dissolutionem totum se Christus impendit. Non sufficebat autem solum opera diaboli dissolvere, sed necesse erat, nos quoque à peccatis liberare, Deoq; reconciliare; Deus autem, qui non minus justissimus, quàm misericors est, & & necessariò odit peccatum, non aliter, quàm interveniente satisfactione ejus justitiæ, reconciliari cum peccatore potest.

V. Cùm autem in omni satisfactione duo occurrant: *Materia* nimirum & *Forma*. *Materia* hujus satisfactionis passim in sacris literis urgetur, ut: *pono animam meam*, Joh. X, 15. item, *reconciliavit nos per mortem*, Col. I, 22. Mors hæc consideratur in sacris literis, cum tribus præcipuè qualitatibus, ut *cruenta*, ut *ignominiosa*, ut *infernalis*. Qualitas mortis cruentæ denotatur voce sanguinis, ut *hic est sanguis Novi*

G

Fæ-

Fœderis, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum, Matth. XXVI, 28. Deus acquisivit Ecclesiam suo proprio sanguine, Act. XX, 28. item, Deus Christum constituit propitiatorium per fidem in sanguine ipsius, Rom. V, 9. vide etiam Ephes. I, 7. cap. II, 13. Col. I, 14. 20. Hebr. X, 21. 22. I. Pet. I, 2. I. Joh. I, 7. Apoc. I, 5. Qualitas altera mortis ignominiosæ, notatur voce crucis, maxima enim supplicio isti inest ignominia; tum voce contemptus, quam usurpat Propheta Esa. LIII, 3. Tertia qualitas mortis infernalis designatur locutionibus; cœpit contristari, gravissimè animo angi, & expavescere, Matth. XXVI, 37. Matth. XIV, 33.

VI. Hoc autem hîc maximè notandum, quòd in omnibus suprâ allegatis locis, qui de remissione peccatorum potissimum agunt, mentionem fieri mortis, crucis & sanguinis.

guinis. Imò passim profiteri Apostolos, se nihil nosse, nihil docere, nisi Christum, eumq; crucifixum, 1. Cor. I, 23. & II, 2. atque hinc ipsum Evangelium vocatur ab ipsis sermo crucis, 1. Cor. I, 18. Quod certè ostendit, singularem aliquem & proprium effectum huic morti tribuendum esse. Quod Domini Unitarii non faciunt, nec facere possunt, ut qui nullam vim satisfactoriam eius morti tribuunt. Crellius contra Grotium sic scribit: cap. VIII. Quæ passus est Christus, non æquasse illa, quæ nos ob peccata nostra pati merebamur, ac proinde divinæ justitiæ pro peccatis nostris verè non satisfecisse; quia inter hæc & illa nulla fuerit proportio, utpote inter finita & infinita, seu temporaria & æterna, inter unius & innumerorum supplicia, & qualitate, seu acerbitate & atrocitate per se multum dif-

similia. Ubi non videtur personæ dignitatem considerasse, ob quam poenæ æstimatio augeatur, atque adeò divinam Christi naturam & summam ejus perfectionē ad poenæ valorem nihil afferre ponderis existimavit. Cum tamen poenam hanc æstimasse debebat inde, quod is, qui poenam ferebat, erat Deus, etsi eam non ferebat, quā Deus. Quo spectat illa locutio, quā *Deus dicitur acquisivisse Ecclesiam proprio sanguine*, Act. XX, 28. ut & alibi dicitur: *Dominus gloria crucifixus*, I. Cor. II, 8. hinc emphaticè in Scriptura dicitur *sanguis Domini*, I. Cor. II, 27. *sanguis Christi*, Hebr. IX, 14. *sanguis Jesu Christi Filii Dei*, I. Joh. I, 7. Venit etiam in eandem æstimationem perfectissima Christi innocentia ac sanctitas. Hinc *pretiosus dicitur sanguis, utpote agni inculpati*, I. Pet. I, 9. allusione factâ ad mo-

rem

rem apud Hebræos receptum, ut
sacris exhiberentur pecudes can-
dore omniq; corporis formâ præ-
stantes.

VII. Quod hîc objiciunt, divini-
tatem pati non potuisse, ideò hanc
in pœnæ considerationem non ve-
nire, perinde est ac si dicant, nihil
referre privatū an Regem, Patrem
an ignotum, verberes; quia verbe-
ra in corpus dirigi soleant, non in
dignitatem aut cognationem: sed
ab isto errore, ut alia omittam, et-
iam commune iudicium dissentit.
Nam populi, quorum instituta ma-
ximè laudantur, pœnas æstimarunt
ex personarum dignitate, & attri-
butis aliis. Quare ex Romanorum
legibus, quas constat æquitatis esse
plenissimas, pœnæ variantur pro
conditione personarum, atq; ea ve-
ra æqualitas creditur, si inæquales
inæqualia patiantur. Jam verò

Christus, qui passus est, persona divina est.

VIII. Sed licet Crellius supra memorato libro prætendat, se cum Socino, & qui eos sequuntur, talem effectum, qualem supra §. VI. cap. IV. asseruimus, morti Christi tribuere posse, atq; adeò tribuere. Nihil tamen nisi verba sunt, quia mox addit, tamen id omninò faciendum esse, ex tam crebra mentione mortis in hoc negotio non sequitur, satis inquit est, mortem Christi inter cætera, quæ ad remissionem peccatorũ nobis parandam pertinent, aliquã ratione eminere, & majorem quendam ex rei natura, cum ea nexum habere. Unde videmus, contra omnem Sacræ Scripturæ assertionem non unicæ morti Christi tanquam sacrificio expiatorio, quæ vim satisfactoriam habeat, in solidum remissionem peccatorum
no-

nostrorum à Crello tribui, quod tamen faciendum erat ei, qui dignè de morte Christi loqui velit.

IX. Quod jam formam Redemptionis ejusq; modum attinet, illa est pœnarum pro peccatis persolutio; quod quia Domini Unitarii negant, jam nobis probandū incumbit. Negare nemo potest nos peccatis nostris pœnam, & quidem æternam, ex justo Dei judicio promeritos fuisse. Cùm autem nec Dei justitiæ, nec immutabili Dei veritati, neque maledictioni divinæ conveniat sine ulla compensatione aut satisfactione peccata condonare, quandoquidem justitia Dei requirit, ut peccata puniantur, aut satisfactio fiat pro peccatis, quâ de re supra fusiis: nec veritas Dei permittit, ut sine ulla pœna aut satisfactione illa condonet, cùm eisdem pœnas minatus sit, & maledictio

etiam divina obstet, quo minus id fiat; sequitur eam homini simpliciter & absolute condonari non potuisse, sed necesse peccatum suum, id est, poenam peccati, ferre debuisse. Quia autem homo, qui in peccato jacebat, non secus peccatum suum ferre poterat, quam æternam poenam luendo, & sic æternum pereundo; Ecce CHRISTUS Mediator & Sponsor noster peccata nostra ferre & debuit, & potuit, utpote, qui non solum absque peccato esset, sed maxime quia ob personæ dignitatem ut Θεάνθρωπος, infiniti valoris poenas, pro ratione peccatorum nostrorum ferre poterat. Hinc dicit Petrus 1. Ep. II, 24. *Christum peccata nostra sursum tulisse in corpore suo super lignum, cuius vibicibus sanati sumus.* Item Es. LIII. *Jehovah fecit, ut incurrat in eum poena omnium nostrum; id est,*
con-

conjecit sive impegit in eum poenā
omnium nostrum. Exigitur pecca-
tum, i. e. poena peccati, secundum
phrasin Scripturæ, & ipse affligitur,
quod quid clarius dici possit, ad
probandum Christum pro nobis
poenam pependisse non video.

X. Socinus tamen, & cum ipso
Crellius omnem movent lapidem,
ut sensum horum verborum ad su-
um sensum detorqueant, dicunt e-
nim, non idem esse peccata alicui
imponi, vel peccata ferre, & poenas
pro peccatis ferre. Et producunt
exemplum ex Lev. XVI, 21, 22. ubi di-
cuntur peccata imponi hircu expi-
atorio, & ipse hircus dicitur ferre
peccata populi in vastam solitudi-
nem, nec tamen ullo modo dici
posse, hunc hircum poenas pro pec-
catis populi pertulisse. Respondeo,
quo jure boni viri hunc locum ad
vindicanđū suum sensum sumant,

non video, ut qui eis neutiquam fa-
 vet. Cūm pœna generaliter sumpta
 etiam in bestias optimo jure cadat.
 Sic Genes. IX, 5. *Sanguinem omnium
 animarum vestrarum reposcam, ab
 omni bestia reposcam illum.* Item,
 Exod. XXI, 28. *Si quis cubuerit cum
 jumento, omnino morte afficitur. Ju-
 mentum quoque ipsum occiditote.*

XI. Objicit Crellius, se quidem
 non negare, pœnam generaliter
 sumptam etiam in bestias cadere,
 verūm tūm demum inquit, id ex
 DEI instituto aut voluntate fieri,
 cum etiam ipsæ aliquā ratione ex-
 orbitant, & à via sibi naturaliter à
 DEO præscripta deflectunt, seu ut
 Scriptura loquitur, viam suam cor-
 rumpunt, & sic pœnam quasi sibi
 adsciscunt. Resp. hoc in hirco isto
 locū non habere, quum nunquam
 talis hircus ad rem sacrā fuit adhi-
 bitus, aut à DEO requisitus, qui
 viam

viam suam aliquo modo corrupisset.

XII. Nec est quòd objiciat, hircum hunc emissarium non fuisse occisum; ad peccatorum autem remissionem fusionem sanguinis seu mortem fuisse requisitum: Præterea quòd si hircus ille supplicium pro peccatis populi morte debuisset luere, eaque res ad expiationem peccatorum ita pertinuisset, ut sanguinis effusio, de qua ad Heb. IX, 22. qui potuisset fieri, ut Moses, qui totam hanc sacrificii anniversarii ceremoniam Dei jussu, tam copiosè perscripsit, id retinuisset: Resp. Hircum hunc emissarium nullam poenam sustinuisse, perperam negatur: Nam primò, hunc ipsum hircum de loco sublimi in deserto præcipitatum, atq; ita neci datum, etsi Scriptura disertè non dicat, Hebraei tamè interpretes conveniunt:

Sed secundò, licet hoc non sit, quid tamen aliud illa in vastam solitudinem missio & abactio minabatur, quam mortem minimè naturalem, aut ex fame, [quod Crellio non placet] aut ex ~~ferarum~~ ferarum laniatibus. B. Scherzerus notat ex Rabbi Levi Leg. quòd hircus hic ita debebat à viro in desertum deduci, ut certò moreretur, ne inutilis illa missio in desertum esset: Et fuisse virum illum propter hirci interfectionem immundum redditum, plurimi arbitrantur.

XIII. Nec hinc subtilizatio Crelli contra Grotium quicquam valet, quòd hircus hic non dicatur in deserto tulisse peccata, sed in deserto; nam hircus omnia totius populi peccata portavit, quare eadem etiam portavit in deserto: Deinde portavit quoad vixit; ergò etiam in deserto, unde tangens eum in deserto

ferto

ferto pollutus & immundus, ab im-
 posita hirco peccata erat. Sed quid
 opus est multis, ex his satis patet,
 vocem imponendi peccata alicui
 non aliter debere sumi, quàm ut si-
 gnificet exactionem, & referri de-
 bet ad nomē proximè antecedens,
 quod est peccatum. Exigere au-
 tem peccatum, nihil aliud est, aut
 esse potest, quàm exigere poenam
 peccati. Et hæc etiam de Opere
 ipso Redemptionis dicta sunt.

ANNEXA QUÆDAM.

I.

DEUS in hoc negotio Redemptionis
 considerandus est, non solum ut ju-
 stissimus Judex, verum etiam ut sapien-
 tissimus ac benignissimus Rector.

II. Justissimus Judex quidem in eo,
 quod noluerit peccata impunita dimit-
 tere, quia justus judicis est, nullum pecca-
 tum impunitum dimittere.

G 7

III.

III. Sapientissimus ac benignissimus Rector, quoad ejus liberrimam voluntatem & ei adhærentem misericordiam. Qui ita hoc negotium direxit, ut Filius suus partes Redemptoris in se volens susciperet.

IV. Secundo modo consideratus potest dici pars offensa, quia per ejus legis transgressionem maximè erat offensus, & hâc ratione concedimus, Deum clementiam, ut Seneca definivit, lenitatem superioris adversus inferiorem in constituendis pœnis exercere potuisse, quoniam punire non est actus necessario competens parti offensæ quâ tali aliàs oporteret, omni parti offensæ competere per se jus puniendi, quod falsum est, sed Judici.

V. Nec obstat, quòd vindicatio interdum privatis & nullâ superiori potestate instructis tribui videtur. Nam ista vindicatio aut facti est, & non juris, quæ pugnat cum ipsa naturali æquitate, etsi sit juris, erit tamen non per se ipsi competentis, sed alienâ concessione, quomodo raptorem reptæ pater

pro-

proscriptum, quivis interficit, vel denique non significat ipsum puniendi actum, sed postulationem solum poenae infligendae aut à Deo, aut à Rectore, aut Judice.

VI. Cum Deus punit, ut qui nec possit non punire peccatum quod odit, facit id, non ut pars offensa, sed ut Judex. Interim non negamus, Deum, qui peccata punit, rectè dici partem offensam, sed non rectè dici punire quàm pars offensa est. Hinc Lactantius: Surgimus ad vindictam, non quia læsi sumus, sed ut disciplina servetur, mores corrigantur, licentia comprimatur. Hæc est ira justa, quæ sicut in homine necessaria est, sic utique in Deo, à quo ad hominem pervenit exemplum.

VI. Neque partem offensam esse dicimus in poena creditorem: Nam creditores sunt, quibus ex qualibet causa debetur. Jam causa naturalis debiti est, quia mihi aliquid deest, potest autem deesse citra vitium, ut in deposito patet. Causa autem poenae est ipsa actus vitiositas, non autem quòd aliquid mihi

hi

hi absit. Quæ ideò memoro, ne quis id, quod læso propriè debetur, cum pœna temerè confundat. Non negamus tamen lege positivâ & contractu, introduci posse, ut creditori jus aliquod quæ- ratur in pœnam.

VII. Manet ergò jus puniendi, non esse absoluti dominii, creditoris, aut partis læsæ, aut Rectoris, sed Judicis, qui non possit peccatum impunitum dimittere. Nunquam enim cum justitia pugnat de jure dominii aut crediti cedere; at peccata impunita judicem dimittere, esset injustum.

VIII. Neque est injustum, justum vel innocentem pro injustis & nocentibus punire; Injustum eum dico, loquor de injustitia, quæ ex rebus oriatur, non quæ ex jure positivo.

IX. Ergò neq; ut Christus innocentissimus à Deo gravissimis crüciatibus, ipsâq; morte afficiatur; Res ipsa, dictum manifestissimè demonstrat. Nam gravissima passum esse Christum, mortuum quoque, Sacra Scriptura expressè ostendit. Hoc ipsum à Deo factum, non

non minus clarè Scriptura loquitur, nihil autem à Deo injusti fieri, sine contumelia divini Numinis negari non potest.

X. Notandum tamen est, esse de essentia poenæ, ut infligatur ob peccatum, non tamen essentiale ei esse, ut infligatur ipsi qui peccavit: quod similitudine præmii, gratiæ & ultionis manifestum est. Nam præmium sæpè in benè meriti liberos aut cognatos, & gratia in propinquos ejus, qui beneficium contulit, & ultio in ejus amicos, qui offendit, conferri solet.

XI. Malè ergò à Socino asseritur, omnium Gentium ac sæculorum legibus ac consuetudinibus probatum esse, non posse corporalẽ poenã, quam unus debeat ab altero persolvi. Nam apud Persas, teste Marcellino, antiquitus ob unius noxam peribat propinquitas. In Græciæ civitatibus, notante Cicerone, mos fuit cum tyrannis tyrannorum liberos occidi. Sic in capitalibus judiciis vades capite plecti solitos, si rei se non sistent,

rent, ut ex Pythiæ historia satis apparet.

XII. Hæc quidem nos non probamus, & eò solùm à nobis afferuntur, ut appareat, non eum fuisse consensum gentium, quem pro se adducit Socinus. Sic autem gentes judicasse non est mirandum, ut qui crederent unicuique homini non minorem esse potestatem in vitam suam, quam res alias, unde crediderunt vitam quoque non minus, quàm cætera validè posse obligari.

VIII. ^{III.} Immutum ergò manet, actum puniendi, qui est in potestate Superioris citra considerationem delicti alieni, posse ab ipso superiore ordinari in pœnam alieni delicti. Et hoc injustum esse negat Scriptura, quæ Deum hoc sæpissimè fecisse ostendit; negat natura, quia vetare non probatur, negat apertè consensus gentium. Sed de his vide Grotium contra Socinum.

U S U S.

Cum usus in hac Oeconomia Redemptionis nostræ pro administratione

tione sapientissimi Dei nostri & me-
 diorum varii esse possint: nos præci-
 puos tantum enumerabimus, secun-
 dum capitum divisionem. Pro primo
 capite, ut infirmitatum nostrarum
 conscii, nos coram Deo humiliemus,
 & prostrati coram tribunali Creato-
 ris nostri eum in auxilium invoce-
 mus, ut ipse corroboret nos in Domi-
 no, & robore virium ipsius, quo pos-
 simus stare adversus diabolum, car-
 nem, & mundum, ut deponere vale-
 amus quoad pristinam conversatio-
 nem attinet, veterem illum hominem,
 qui de seductricibus cupiditatibus se-
 se identidem corrumpit, & ut reno-
 vemur spiritu mentis nostræ, induen-
 tes novum illum hominem, qui secun-
 dum Deum conditus est ad justitiam
 & sanctimoniam veram.

Pro secundo capite, & quidem
 quoad ejus misericordiam, quâ mo-
 tus est ut Salvatorem ad miserum
 genus

genus humanum ex faucibus aeternae
 mortis liberandum mitteret; ut nos
 quoque eum imitantes, Servatoris no-
 stri dicto pareamus, Estote misericor-
 des, sicut & Pater vester misericors
 est: ut & nos commoveamur, miseria
 fratrum suum egestate aliisque bonis
 vita destitutorum, tum maxime in i-
 gnorantia via salutis atque sic in um-
 bra mortis versantium, eisque pro viri-
 bus succurramus, benignas manus a-
 periendo, errantes commone facien-
 do & pie informando. Quoad Justi-
 am, ut in timore & tremore salutem
 nostram operando, demus operam ju-
 stitiae. Et quia ipse justus est, & ju-
 ste judicaturus absque personarum ac-
 ceptionem, ut puros atque immaculatos
 nos prestemus coram ipso.

Quod ad tertium caput, & qui-
 dem quoad Redemptoris nostri offi-
 cium, ut amorem Dei erga nos pecca-
 tores quod Filium suum unigenitum
 pro-

pronobis dederit agnoscamus. Per-
 sone enim Filii Dei dignitas major vi-
 debatur, quam ut Deus posset, & a-
 mor quo eum complectebatur inten-
 sior quam ut vellet eum pronobis tra-
 dere: Illum itaque tradens maximè
 illustri argumento suum erga huma-
 num genus amorem demonstravit, ut
 pote qui pretiosissimum ac carissi-
 mum, quem habebat nostrorum salutis
 impendit. Hinc Scriptura divine
 charitatis à patre in traditione hac
 collocat: Rom. VIII, 32. Qui proprio
 Filio non peperit, sed eum pronobis o-
 mnibus tradidit, quomodo non etiam
 cum illo omnia nobis donabit? Secun-
 dò ut gratè agnoscamus, quemadmo-
 dum Dei Patris, sic etiam Christi a-
 morem, qui Patri obediens factus est
 ad mortem, & mortem quidem cru-
 cis, qui maledictionem ultrò & spon-
 te in se suscepit, ut nos à maledictione
 liberaret, & autor esset salutis omni-
 bus

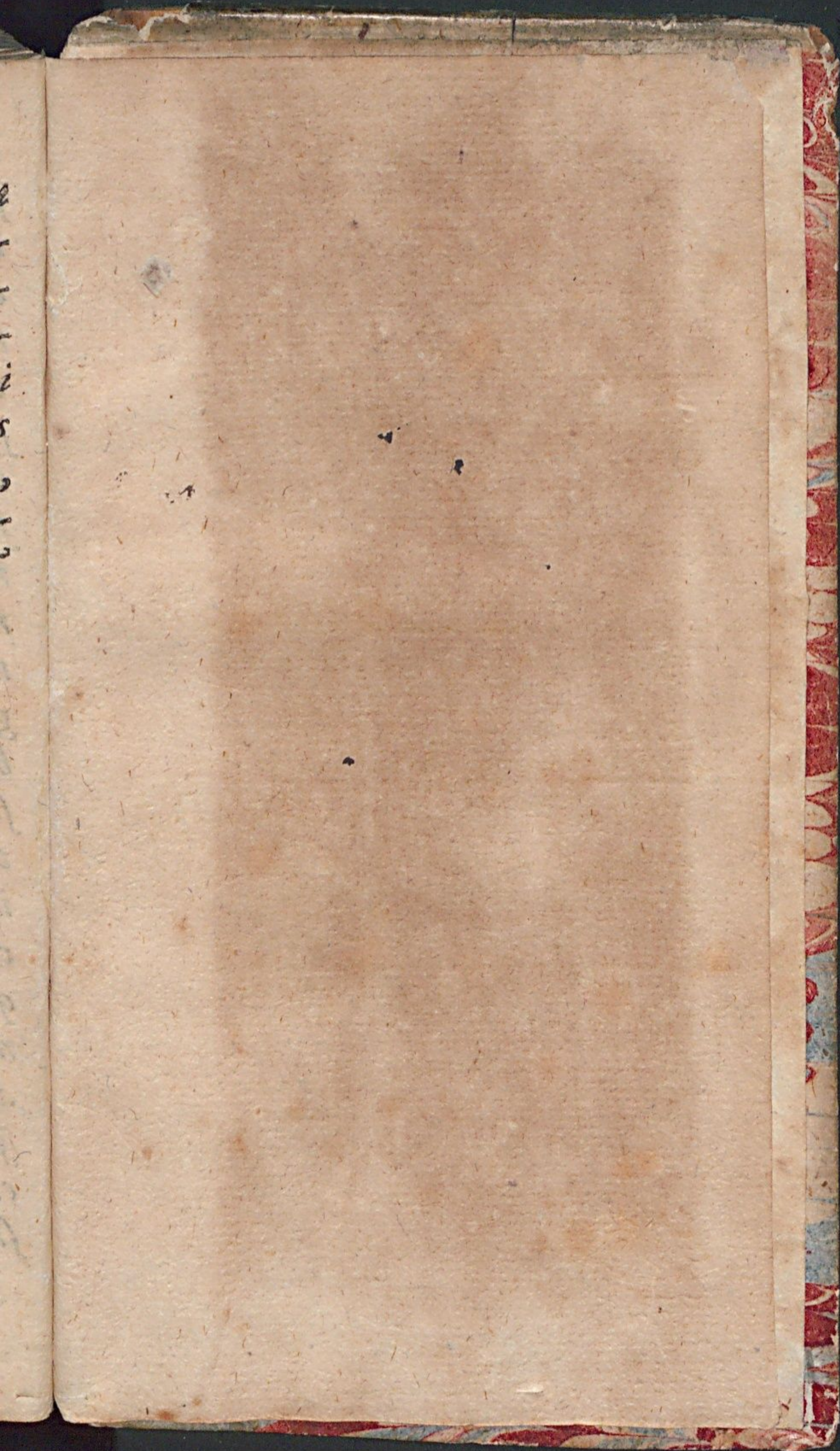
bus obedientibus sibi, qui per omnia tentatus est, ut misericors esset Pontifex, ad compatiendum nostris infirmitatibus. Majorem enim charitatem nemo habet, quam ut animam suam pro alio ponat, atq; hinc etiam nobis in exemplar dilectionis proponitur, ambulate in dilectione inquit Paulus Eph. 112. sicut Christus dilexit nos, & tradidit se. Tertio ut agnoscamus odium divinum contra peccatum, quod dilectissimi Filii cruentam mortem exegerit sacrificium propitiatorium, ut peccatum summo odio habeamus, utpote Deo adeo ingratum, ut illius reatum non nisi hostiã adeo eximia tolli voluerit, propriumq; filium illius oblationi impenderit; Qui enim adeo detestatus est peccatum, multò gravius gratiæ suæ contemptum fœderisq; novi violationem vindicaturus est: Quoniam voluntarie post acceptam gratiam pec-

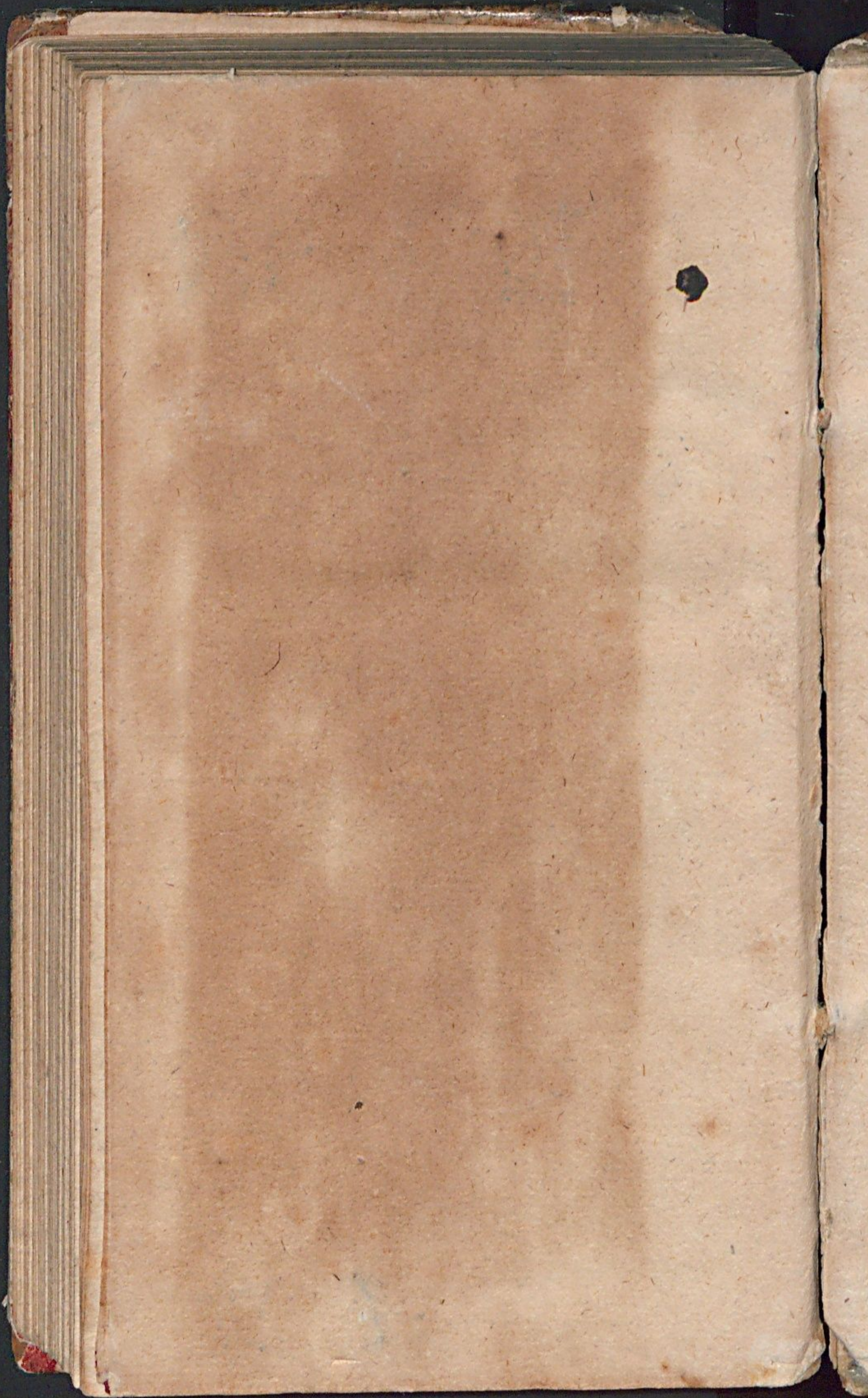
peccantibus nulla restat pro peccatis
 hostia, sed terribilis expectatio judi-
 cii Heb. X, 26. Ut ex contemplatio-
 ne summi erga nos amoris Dei Patris
 & Filii ejus Jesu Christi fiduciam &
 spem remissionis omnium preceden-
 tium peccatorum concipiamus, eaq;
 fiducia ad vitæ emendationem Deiq;
 mandatorum præstationem excite-
 mur, neq; peccatorum antecedenti-
 um magnitudine territi de divina
 gratia desperemus, cum fiduciam ha-
 beamus in introitu sanctorum in
 sanguine Christi; & hoc fundamen-
 to monemur accedere cum vero corde
 in plenitudine fidei aspersi corda, à
 conscientia mala, & abluti corpus a-
 qua munda, item Filioli hæc scribo
 neq; peccatis: sed si quis peccaverit,
 advocatum habemus apud Patrem,
 Jesum Christum justum, ut ita fidu-
 cia remissionis Deo obedientes, ac
 sanctitati operam dantes, consequamur

mur serenitatem conscientia, pacem
 cum Deo, ac aeternam in caelis beati-
 tudinem; Et hi sunt usus ex Oecono-
 mia Redemptionis nostra per Chri-
 stum parte promanantes. Sediti
 autem in throno, & Agno qui occisus
 est, & emit nos Deo in sanguine suo,
 & fecit nos Deo nostros reges & sacer-
 dotes, sit benedictio & honor, &
 gloria & robur in secula secu-
 lorum Amen Apoc. V. 2.

3f 3368

● X 2614038

VD 77

14. 5.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

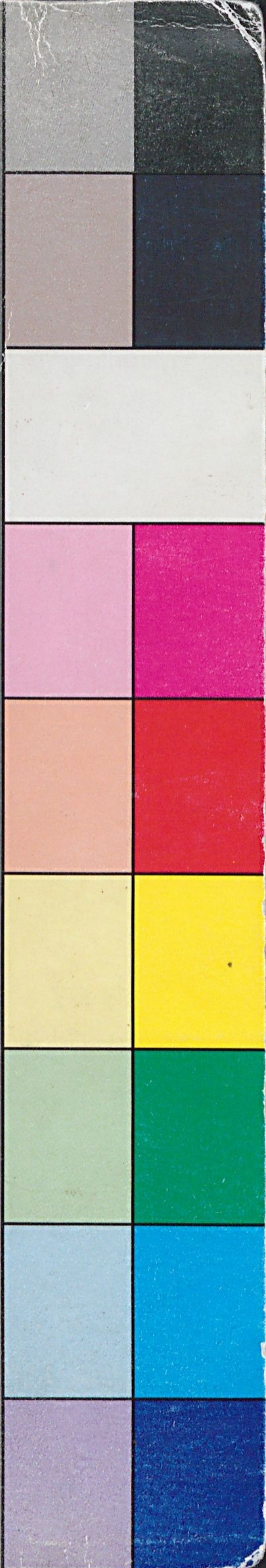
Red

Magenta

White

3/Color

Black

I. N. 7.
RIA DISSERTATIO

De
ONOMIA
EMTIONIS

NOSTRÆ
CHRISTUM PARTÆ,

Ubi
Controversiæ inter
ARIOS [vulgò Socinia-
atum Originale, Personam
sti, Causam mortis ejus, &
nem strictim & dilucidè
pertractantur,

hodoxa solidis argumentis
Unitariorum verò opinio
indidè refutatur

per
AELEM RHEGENIUM,
ol. Transylvanor. olim qui-
m Religioni, nunc verò Evan-
Lutheranæ addictum.

Eph. IV, 15.
sectemur cum charitate.

LIPSIÆ,
JOH. GROSSII, 1688.